

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Onderzoek naar de jaarrekeningen 2016 van
de Nederlandse gemeenten

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	DOELSTELLING	4
1.3	OPZET VAN HET ONDERZOEK	4
1.4	ONDERZOEKSVRAGEN	5
1.5	OPDRACHTUITVOERING ONDERZOEK	6
1.6	LEESWIJZER	6
1.7	TOT SLOT.....	6
2.	ONDERZOEK VOOR ALLE GEMEENTEN	8
2.1	CONTROLEVERKLARING, ACCOUNTANT EN OORDEEL	9
2.1.1	<i>Strekking controleverklaringen 2016.....</i>	<i>10</i>
2.1.2	<i>Datering controleverklaringen 2016.....</i>	<i>11</i>
2.1.3	<i>Controleverklaringen 2016 per accountantskantoor</i>	<i>12</i>
2.1.4	<i>Ontwikkeling van de strekking controleverklaringen van 2015 naar 2016.....</i>	<i>13</i>
2.2	VERBETERPLANNEN BIJ GEMEENTEN	14
2.3	DE WIJZE VAN SAMENWERKING EN DE INVLOED OP DE CONTROLEVERKLARINGEN	15
2.4	CONTROLEVERKLARINGEN 2016: HET LANDELIJK BEELD	17
2.4.1	<i>Topografische weergave en globale probleemanalyse.....</i>	<i>17</i>
2.4.2	<i>Globale succesfactoren per provincie.....</i>	<i>18</i>
2.4.3	<i>Het beeld naar de omvang van gemeenten</i>	<i>19</i>
2.5	AARD VAN FOUTEN EN ONZEKERHEDEN IN DE JAARREKENINGEN 2016	20
2.6	AARD VAN FOUTEN EN ONZEKERHEDEN IN DE SiSA-REGELINGEN 2016	22
2.7	HOOFDVARIANTEN CONTRACTAFSPRAKEN	23
2.8	ENKELE HYPOTHETISCHE BEELDEN	24
2.9	OMVANG FOUTEN EN ONZEKERHEDEN EN VERGELIJKING MET 2015	25
2.10	DE HANDREIKING STAPPENPLAN GEMEENTELIJKE CONTROLEAANPAK VAN I-SOCIAAL DOMEIN	26
3.	VERDIEPEND ONDERZOEK.....	28
3.1	BEST PRACTICES VAN GEMEENTEN MET GOEDKEURENDE CONTROLEVERKLARING IN SOCIAAL DOMEIN	29
3.1.1	<i>Kenmerken en succesfactoren rondom de verantwoording van het sociaal domein.....</i>	<i>29</i>
3.1.2	<i>Samenwerking met zorgaanbieders.....</i>	<i>30</i>
3.1.3	<i>Samenwerking met accountants</i>	<i>30</i>
3.2	VERSCHILLEN TUSSEN DE GEMEENTEN MET EEN GOEDKEURENDE EN EEN ANDERS DAN GOEDKEURENDE CONTROLEVERKLARING	31
3.3	SUCCESSVOLLE VERBETERMAATREGELEN	31
3.4	REDENEN AFWIJKENDE CONTROLEVERKLARING BIJ ONDERVRAAGDE GEMEENTEN.....	32
3.5	REACTIES GEMEENTERADEN	32
4.	SUGGESTIES VOOR VERBETERMAATREGELEN.....	34
4.1	MOGELIJKE MAATREGELEN OM TE KOMEN TOT EEN GOEDKEURENDE CONTROLEVERKLARING.....	34
4.1.1	<i>Algemeen</i>	<i>34</i>
4.1.2	<i>PGB's</i>	<i>34</i>
4.1.3	<i>Zorg in natura</i>	<i>35</i>
4.2	MOGELIJKE (PREVENTIEVE) MAATREGELEN VOOR PROVINCIES	36
5.	BIJLAGEN	38
5.1	LEDEN BEGELEIDINGSGROEP	38
5.2	OVERZICHT CONTROLEVERKLARINGEN PER GEMEENTE	39
5.3	Vragenlijst verdiepend onderzoek	47
5.4	LIJST MET AFKORTINGEN	48

1. Inleiding

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanaf 2015 zijn de Nederlandse gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (verder Wmo 2015), de Jeugdwet en de Participatiewet. De decentralisatie van deze wetten wordt gekarakteriseerd als een grote transitie. Voor cliënten, gemeenten, zorgaanbieders en anderen is er veel veranderd. Tevens zijn met de transitie veel financiële middelen gemoeid. Daarnaast is de transformatie binnen het sociaal domein volop aan de gang.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft een ontwikkelende en kaderstellende rol op het gebied van de ordening, organisatie en financiering van het binnenlands bestuur. In 2015, het eerste jaar na de decentralisaties, hebben zich verschillende problemen voorgedaan, waardoor veel gemeenten moeite hadden om de benodigde stukken op tijd aan te leveren en tijdig een goedkeurende controleverklaring te ontvangen betreffende de getrouwheid en rechtmatigheid. Sindsdien hebben verschillende gemeenten verbeterprocessen in gang gezet en plannen gemaakt om de financieel administratieve processen te verbeteren en te vereenvoudigen.

BZK wil inzicht krijgen in welke verbeteringen gemeenten hebben gerealiseerd en zal hierover ook rapporteren aan de Tweede Kamer. BZK heeft adviesbureau EY opdracht gegeven onderzoek te doen naar de controleverklaringen en verslagen van bevindingen bij de gemeentelijke jaarrekeningen over het verslagjaar 2016.

1.2 Doelstelling

Deze rapportage brengt voor alle Nederlandse gemeenten in kaart wat de strekking is geweest van de controleverklaring die is afgegeven bij de gemeentelijke jaarrekeningen en bevat nadere verdieping gericht op redenen van de verschillen tussen gemeenten met goedkeurende controleverklaring en een andere dan goedkeurende controleverklaring, voor zover dit uit de toelichting op het oordeel in de controleverklaring is opgenomen. Daarnaast is er aandacht voor de door de accountant geconstateerde fouten/onzekerheden in de single information, single audit (SiSa) in het kader van de verantwoording over specifieke uitkeringen.

1.3 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek valt uiteen in drie onderdelen:

I Onderzoek voor alle gemeenten

Een totaalbeeld voor alle afgegeven controleverklaringen bij de gemeentelijke jaarrekeningen 2016, met bijzondere aandacht voor de onderbouwingen en toelichtingen die gemaakt zijn voor het sociaal domein. Indien een andere dan goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid is afgegeven, zijn de achterliggende redenen in kaart gebracht op basis van hetgeen in de controleverklaring en het verslag van bevindingen (inclusief foutevaluatie) is opgemerkt. Ten slotte is voor alle gemeenten onderzoek gedaan naar SiSa in het kader van de specifieke uitkeringen.

II Verdiepend onderzoek

Een verdiepende studie bij een aantal gemeenten om meer zicht te krijgen op de achterliggende redenen. Deze analyse heeft plaatsgevonden bij zowel gemeenten waarbij de jaarrekening door de controlerend accountant een goedkeurende controleverklaring is afgegeven als gemeenten waarbij de jaarrekening door de controlerend accountant een andere dan goedkeurende controleverklaring is afgegeven.

III Suggesties voor verbetermaatregelen

Een aantal aanbevelingen voor concrete verbetermaatregelen die door gemeenten genomen kunnen worden ten behoeve van de verantwoording over het komende verslagjaar 2017 en komende jaren. Deze aanbevelingen bieden handvatten voor uit te zetten acties, waarmee een (verdere) verbetering van de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verantwoording mogelijk wordt.

1.4 Onderzoeksvragen

Door BZK zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

I Onderzoek voor alle gemeenten

- a) Wat is de strekking van de afgegeven controleverklaring per gemeente, voor wat betreft getrouwheid en rechtmatigheid, en wat is de datum van ondertekening (inclusief kantoor of dienst en door wie)?
- b) Wat is de strekking van de afgegeven controleverklaring per samenwerkingsverband en op welke wijze werkt dit door in de gemeentelijke verantwoording?
- c) Aan een deel van de gemeenten is door BZK een verbeterplan gevraagd. Hoeveel van hen hebben dit opgesteld? En wat is de strekking van gegeven controleverklaring voor hen en wat is de datum van ondertekening en finale behandeling in de gemeenteraad?
- d) Welk beeld ontstaat als er een uitsplitsing gemaakt wordt naar inwonertal, regio, deelname aan gemeenschappelijke regelingen, et cetera? Wat zijn de oorzaken voor de regionale verschillen?
- e) In hoeverre werd er door gemeenten gebruik gemaakt van de "handreiking stappenplan gemeentelijke controleaanpak" van het i-Sociaal Domein? Is er een verband met de strekking van de controleverklaring?
- f) Wat voor type contractafspraken tussen gemeenten en zorgaanbieders zijn te onderscheiden en is er een verband met de strekking van de controleverklaring?
- g) Indien er sprake is van een andere dan goedkeurende controleverklaring, wat is hiervan de reden?
- h) Indien de reden van een andere dan goedkeurende controleverklaring gelegen is in het sociale domein, over welke beleidsterreinen gaat het dan concreet (PGB's, jeugdzorg, Wmo 2015)?
- i) Hoeveel gemeenten zouden een goedkeurende controleverklaring hebben gekregen, indien de fouten en onzekerheden bij de PGB's op 0% worden gesteld? En hoeveel gemeenten zouden een goedkeurende controleverklaring hebben gekregen als bij de zorg in natura de fouten en onzekerheden 0% hadden bedragen?

- j) Indien er sprake is van een andere dan goedkeurende controleverklaring in het sociale domein, over welke bedragen kon dan geen voldoende mate van zekerheid¹ worden verkregen en/of was fout? Hierbij dient ook een vergelijking gemaakt te worden met het verslagjaar 2015. Nemen de fouten en onzekerheden toe of af, bijvoorbeeld uitgedrukt als percentage van de totale lasten van de gemeenten?
- k) Zijn er onzekerheden c.q. fouten in de SiSa? Zo ja, waar hadden deze fouten betrekking op?

II Verdiepend onderzoek

- a) Wat zijn de gemeenschappelijke kenmerken van de gemeenten met een goedkeurende controleverklaring? Wat kunnen we hiervan leren? Hoe verliep het contact tussen deze gemeenten en de aanbieders in het sociale domein? En hoe tussen de gemeenten en de accountants?
- b) Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de gemeenten met een goedkeurende- en een anders dan goedkeurende controleverklaring?
- c) Welke verbeteracties waren genomen door gemeenten met een goedkeurende controleverklaring voor het verslagjaar 2016, maar die een anders dan goedkeurende controleverklaring hadden voor het verslagjaar 2015?
- d) Voor de gemeenten die een andere dan goedkeurende controleverklaring hebben gekregen, is de vraag welke redenen hieraan ten grondslag liggen. Hierbij dient onder meer aandacht geschonken te worden aan de verantwoording door de zorgaanbieders aan de gemeenten, alsmede de afspraken die met deze instanties gemaakt zijn over de verantwoording. Daarnaast dient aandacht geschonken aan de vraag waarom de –eventueel- opgestelde verbeteracties niet effectief bleken.
- e) Hoe heeft de Raad gereageerd tijdens de behandeling van de jaarstukken, op het feit dat een andere dan goedkeurende controleverklaring is afgegeven? Welke verbetervoorstellen zijn er concreet vastgesteld voor het verslagjaar 2017?

¹ Feitelijk wordt hier bedoeld: Wanneer de accountant op basis van de verkregen controle-informatie tot de conclusie komt dat de financiële overzichten als geheel een afwijking van materieel belang bevatten; of de accountant niet in staat is voldoende en geschikte controle-

informatie te verkrijgen om te concluderen dat de financiële overzichten als geheel geen afwijking van materieel belang bevatten.

III Opstellen van verbetermaatregelen

- a) Welke concrete maatregelen kunnen door gemeenten genomen worden om tot goedkeurende controleverklaringen te komen in het volgende jaar? Hierbij dient in ieder geval een uitsplitsing gemaakt te worden voor maatregelen, die betrekking hebben op:
- een verbeterplan gemeentelijke controleaanpak 2017;
 - administratieve processen in de gemeentelijke organisatie;
 - afspraken met de accountant;
 - de contracten en het contact met de verschillende aanbieders in het sociale domein. En daarbij de vraag in welke mate het verder vergroten van het gebruik van de producten van i-Sociaal Domein kan helpen.
- b) Welke (preventieve) maatregelen kunnen eventueel genomen worden door provincies in hun rol als toezichthouder?

1.5 Opdrachtuitvoering onderzoek

EY heeft het onderzoek uitgevoerd in de periode augustus tot november 2017. De onderzoekers hebben door middel van een CBS-portal toegang gekregen tot de controleverklaringen, verslagen van bevindingen van de accountant en de jaarstukken van alle gemeenten. Daarnaast hebben de onderzoekers 35 gemeenten benaderd in het kader van het verdiepend onderzoek. 33 gemeenten hebben hierbij hun medewerking verleend, wat wij zeer op prijs stellen. Het onderzoek is uitgevoerd in nauwe afstemming met BZK als opdrachtgever. Deze rapportage is tot stand gekomen onder onze verantwoordelijkheid, waarbij wij de observaties ter voorkoming van feitelijke onjuistheden hebben voorgelegd aan de begeleidingscommissie. De begeleidingscommissie bestond naast de opdrachtgever BZK uit vertegenwoordigers vanuit het ministerie van VWS, het netwerk directeuren sociaal domein, de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants, de VNG, het programma i-Sociaal Domein, een provincie, het IPO, de FAMO, een gemeenteraadslid en een accountantsorganisatie.

1.6 Leeswijzer

De rapportage bestaat na deze inleiding uit de volgende hoofdstukken: hoofdstuk 2 'onderzoek voor alle gemeenten', hoofdstuk 3 'verdiepend onderzoek' en hoofdstuk 4 'suggesties voor verbetermaatregelen'. Per hoofdstuk hebben wij de beantwoording van de vragen zoveel als mogelijk gevisualiseerd om een eerste beeld te verkrijgen. In aanvulling op de visualisatie hebben wij tekstuele toelichtingen opgenomen voor zover dat een bijdrage levert aan het verkrijgen van inzicht rondom succesfactoren en mogelijke verbeterpunten. Voor de leesbaarheid van het rapport hebben wij de paragrafen ingedeeld enigszins afwijkend ten opzichte van de vraagstelling. De kern van de beantwoording van de vragen is overigens geborgd. Daar waar in de legenda van de grafieken wordt gesproken over een verklaring wordt bedoeld op de controleverklaring afgegeven door de accountant.

1.7 Tot slot

Dit onderzoek en de hierbij behorende werkzaamheden zijn niet uitgevoerd in het kader van een controle- of beoordelingsopdracht en derhalve kan geen zekerheid worden verstrekt omtrent de getrouwheid van de financiële informatie, anders dan ter zake van de aspecten, welke door ons zijn onderzocht en waarover wordt gerapporteerd. In het kader van dit onderzoek hebben wij derhalve geen reperformance of testwerk verricht teneinde vast te stellen dat de weergegeven gegevens aansluiten met onderliggende data. Indien en voor zover BZK op grond van de wet- en/of regelgeving gehouden is ons rapport aan derden (waaronder de leden van de Tweede Kamer) te openbaren of indien het BZK anderszins is toegestaan ons rapport te openbaren, dient BZK het rapport als geheel te openbaren en niet in delen. Indien BZK aldus het rapport aan derden openbaart, dient BZK deze derden erop te wijzen dat zij het rapport in zijn geheel dienen te beschouwen.

2. Onderzoek alle gemeenten

2. Onderzoek voor alle gemeenten

Het eerste deel van het onderzoek is een inventarisatie op basis van informatie van alle Nederlandse gemeenten. Het onderzoek voor alle gemeenten is gebaseerd op de aanlevering die de gemeenten hebben verricht aan het CBS. Vanuit het CBS hebben wij gebruik gemaakt van de jaarstukken 2016, de controleverklaring en het verslag van bevindingen van de accountant per gemeente. Op het moment van oplevering van deze rapportage hebben 389 gemeenten deze stukken aangeleverd aan het CBS. Er is één gemeente die op dit moment nog geen controleverklaring heeft ontvangen. In dit onderzoek voor alle gemeenten hebben wij de 389 gemeenten aangemerkt als de totale populatie. Het ontbreken van één gemeente heeft slechts een absoluut effect en een beperkt relatief effect (0,26%).

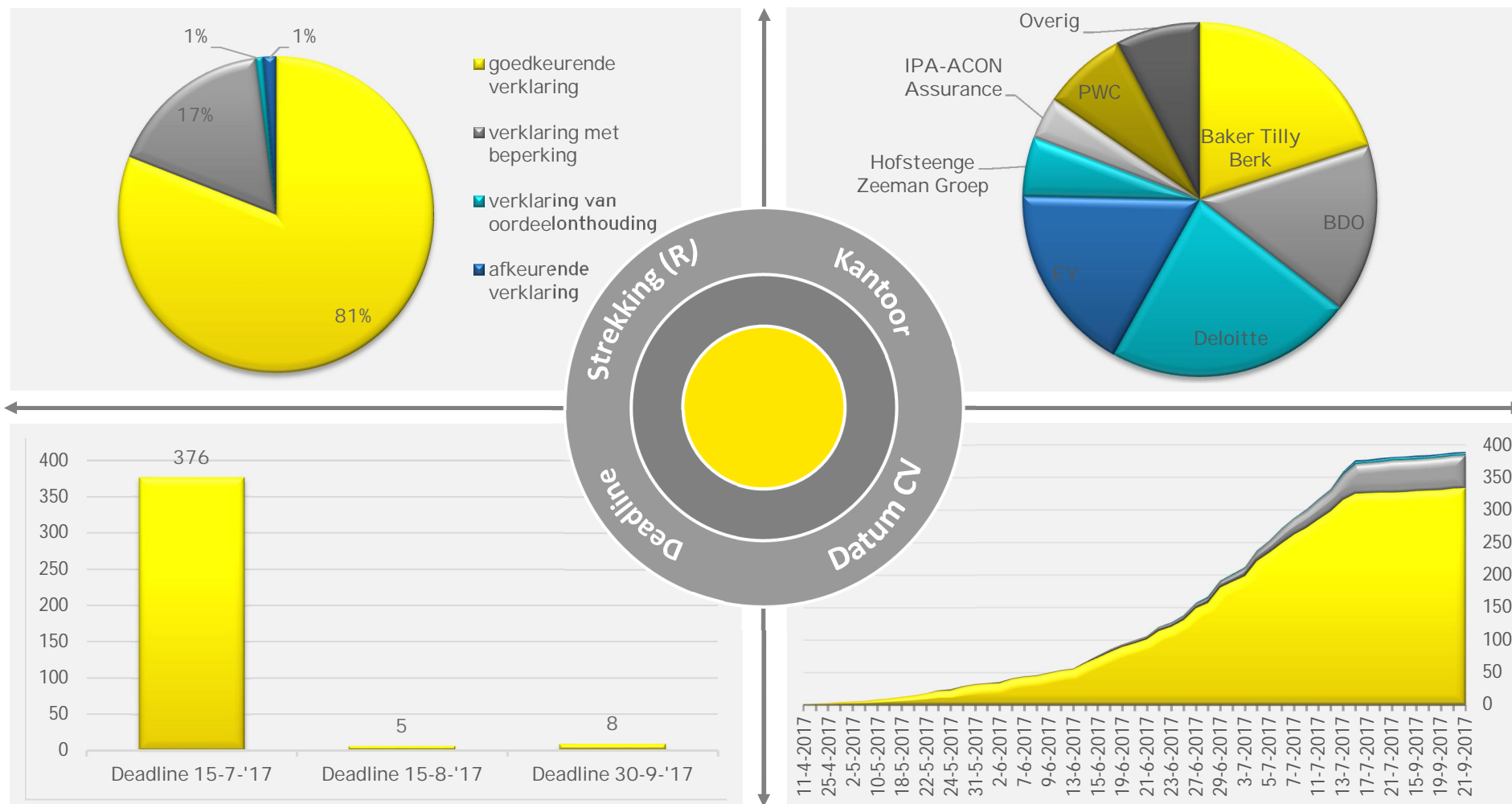
Naast de gegevens van het CBS hebben wij gebruikgemaakt van de door BMC uitgevoerde monitor 2017. De hieruit gebruikte informatie geeft wel bepaalde beelden weer, het is echter niet mogelijk om deze ook kwantitatief te gebruiken en daaruit conclusies te trekken.

Naast deze informatie van individuele gemeenten is ten aanzien van het sociaal domein informatie rondom samenwerkingsverbanden van gemeenten relevant. In nauwe samenwerking met de begeleidingscommissie (in het bijzonder BZK en het Vakberaad Financieel Toezicht) is gezocht naar een mogelijkheid om een totaalbeeld te verkrijgen naar de samenwerkingsvormen rondom Jeugdwet en Wmo 2015. Deze samenwerking is echter op landelijk niveau niet inzichtelijk. De diversiteit van samenwerkingsvormen is dusdanig groot dat dit beeld niet beschikbaar is. Voor wat betreft de regionale samenwerking rondom Jeugdwet en Wmo 2015 hebben wij zo goed als mogelijk binnen de onderzoekstermijn informatie verzameld. Naast de beschikbare kennis binnen EY en de begeleidingscommissie is ook gebruikgemaakt van het verdiepend onderzoek om een aantal vragen daarin te stellen waarvan de beantwoording behulpzaam is aan het onderzoek voor alle gemeenten.

In dit rapport hebben wij zoveel als mogelijk de vragen visueel beantwoord. Deze visualisaties hebben wij voorzien van een toelichting. Daarnaast is de beantwoording van sommige vragen niet te visualiseren. In die gevallen is volstaan met een tekstuele beantwoording.

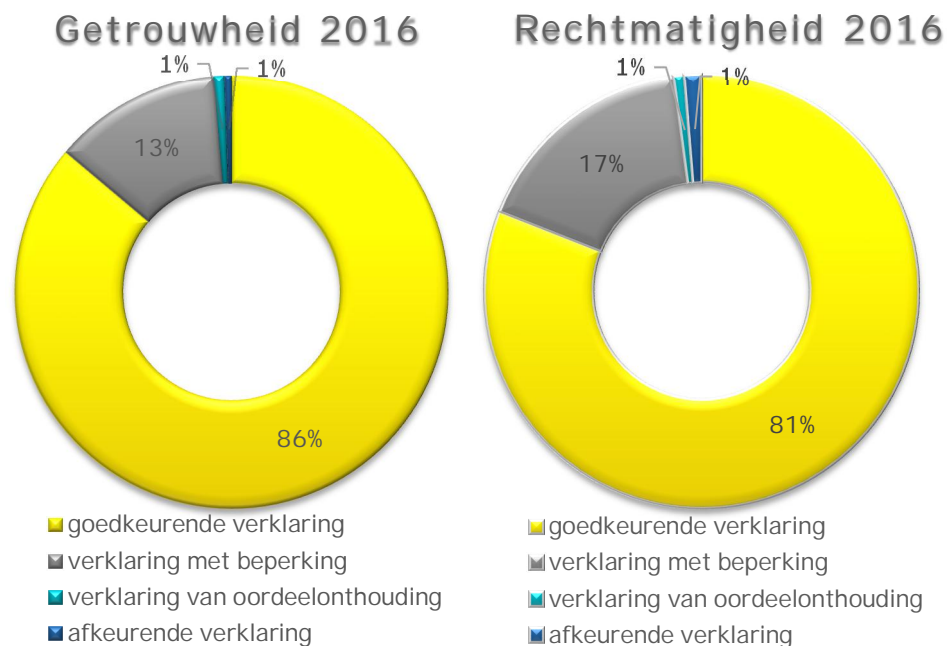
Een korte uitleg over de verschillende oordelen die een accountant kan verstrekken in zijn controleverklaring is opgenomen in bijlage 5.4.

2.1 Controleverklaring, accountant en oordeel

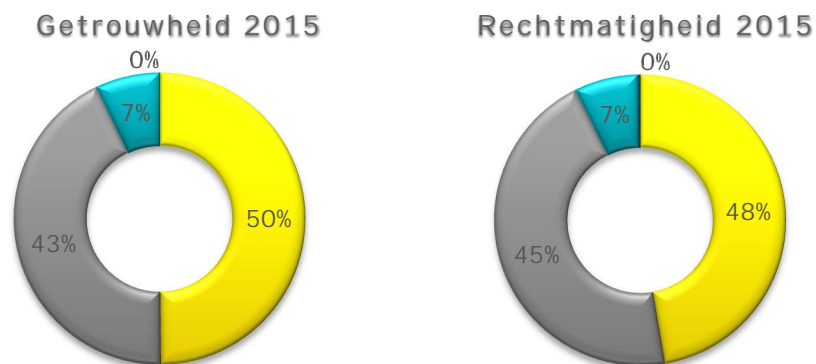

Figuur 1: Strekking controleverklaringen voor wat betreft rechtmatigheid, datum van ondertekening controleverklaring en accountantskantoor

2.1.1 Strekking controleverklaringen 2016

Figuur 2: Strekking van de afgegeven controleverklaringen per gemeente

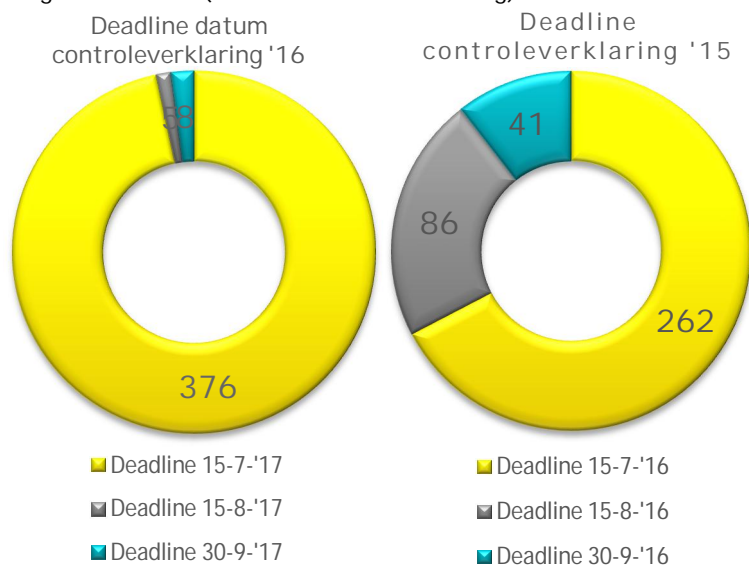
Over 2016 is bereikt dat 86% van de gemeenten een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van getrouwheid heeft verkregen (tegen 50% in 2015). Een percentage van 13 van de gemeenten heeft met betrekking tot getrouwheid een controleverklaring met beperking ontvangen. Van de gemeenten heeft ten aanzien van getrouwheid 1% een controleverklaring van oordeelonthouding en 1% een afkeurende controleverklaring ontvangen. Voor wat betreft het oordeel omtrent rechtmatigheid ligt het percentage goedkeurende controleverklaringen lager. Dat is ook inherent aan de verhouding van getrouwheid en rechtmatigheid. Dat wordt veroorzaakt door het feit dat een fout of onzekerheid ten aanzien van getrouwheid per definitie ook doorwerkt in de rechtmatigheid. Daarnaast kunnen zich onrechtmatigheden voordoen die het getrouw beeld van de jaarrekening niet aantasten. Een percentage van afgerond 81% van de gemeenten heeft met betrekking tot rechtmatigheid een goedkeurende controleverklaring ontvangen (tegen 48% in 2015). In 17% van de gemeenten is met betrekking tot de rechtmatigheid een controleverklaring met beperking ontvangen. Iets meer dan 2% van de gemeenten heeft ten aanzien van rechtmatigheid een controleverklaring van oordeelonthouding (1%) of een afkeurende controleverklaring (1%) ontvangen.

In bijlage 5.2 zijn de gedetailleerde gegevens per gemeente terug te vinden.

2.1.2 Datering controleverklaringen 2016

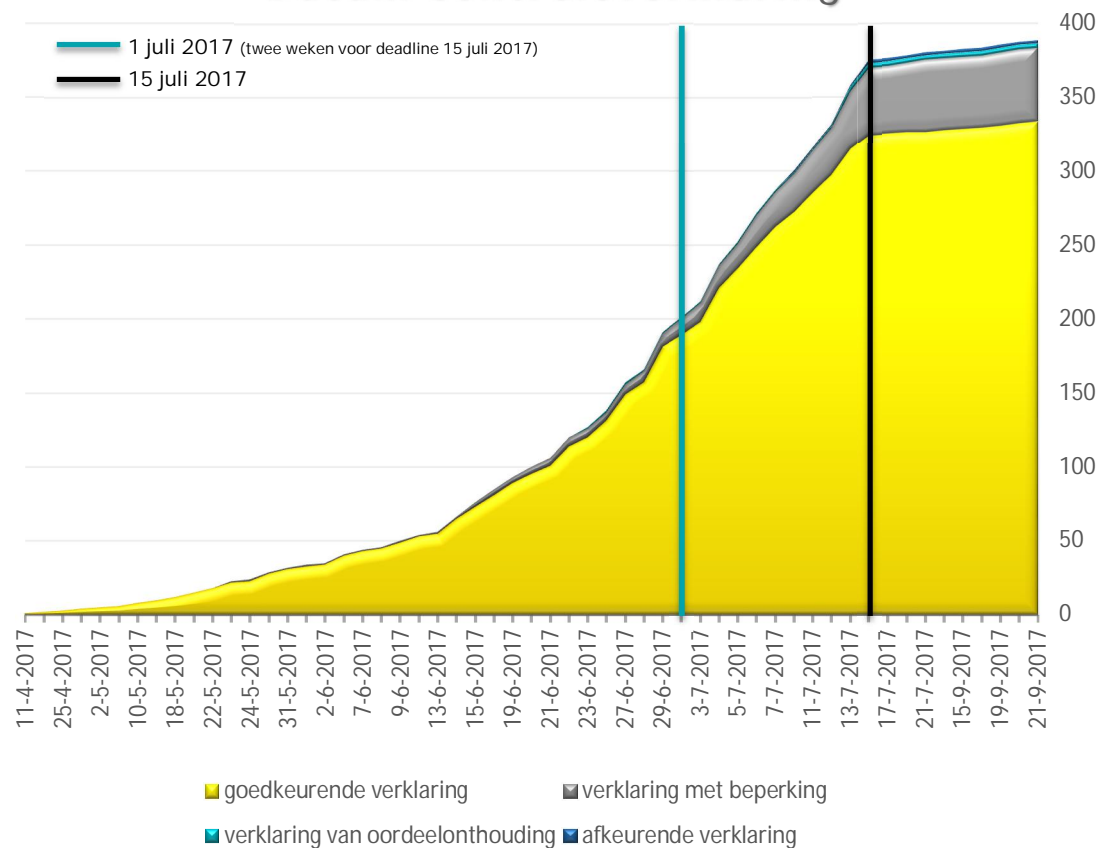
Vanaf half juni 2017 tot en met half juli 2017 ontvingen ruim 300 gemeenten de ondertekende controleverklaring. In totaal heeft 96% van de gemeenten de wettelijke datum van 15 juli 2017 gerealiseerd. Dit is een significante verbetering ten opzichte van de situatie op 15 juli 2016. In de onderstaande figuur is dat ook cumulatief zichtbaar gemaakt. Daarbij is in beeld gebracht hoe de verschillende oordelen ook in verloop van de tijd zijn verstrekt. Hierbij valt op dat in de periode tot 1 juli 2017 vrijwel alleen goedkeurende controleverklaringen zijn verstrekt (rechtmatigheid). De grootste toename van niet-goedkeurende controleverklaringen zit in de periode 1 tot 15 juli 2017. In de periode ná 15 juli 2017 zijn verhoudingsgewijs evenveel goedkeurende als niet-goedkeurende controleverklaringen verstrekt.

Een landelijk beeld van de behandeling van de jaarstukken in de gemeenteraad is niet beschikbaar. Om daar toch een duiding van te geven is in de figuur een lijn opgenomen op 1 juli 2017. Deze datum ligt twee weken vóór de wettelijke termijn van 15 juli (artikel 197 Gemeentewet). Verondersteld mag worden dat jaarrekeningen waarbij op 1 juli 2017 de controleverklaring beschikbaar was nog vóór 15 juli 2017 zijn behandeld in de gemeenteraad (inclusief controleverklaring).

Figuur 3: Behalen wettelijke termijn 2016 en 2015. De deadlines van 15-8 en 30-9 zijn slechts opgenomen ter vergelijking met controlejaar 2015.

Datum controleverklaring

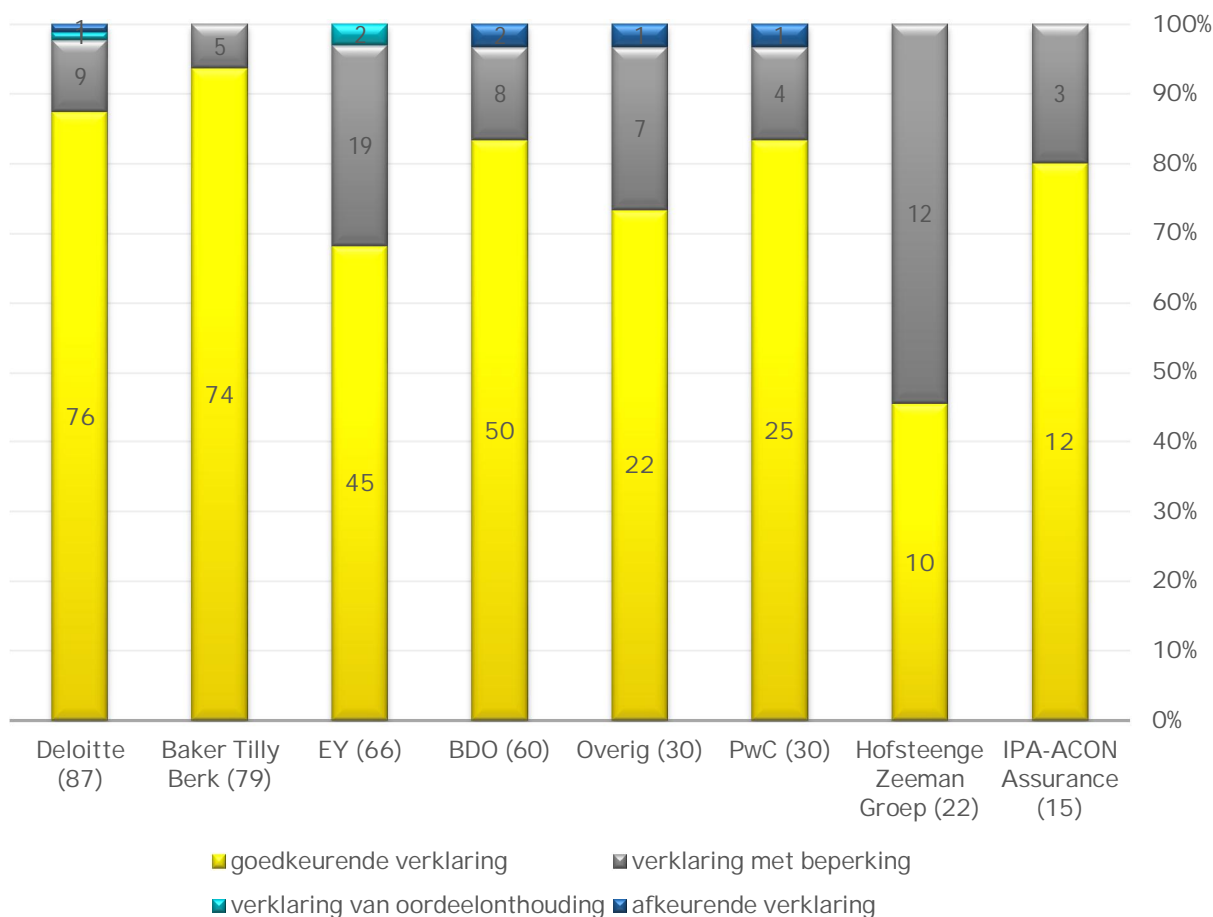

Figuur 4: Datum ondertekening controleverklaring

2.1.3 Controleverklaringen 2016 per accountantskantoor

De jaarrekeningen 2016 van de Nederlandse gemeenten zijn gecontroleerd door 15 verschillende accountantskantoren of -diensten. In figuur 5 is zichtbaar dat de zeven accountantskantoren met het grootste marktaandeel allemaal komen tot controleverklaringen met uiteenlopende oordelen ten aanzien van rechtmatigheid. Deze zeven kantoren controleren meer dan 90 procent van het totaal aantal gemeenten. Accountantskantoor Baker Tilly Berk komt tot meer dan 90 procent goedkeurende controleverklaringen. Baker Tilly Berk heeft een significant aantal gemeenten in Zeeland en Noord-Brabant, waar veelvuldig gebruik is gemaakt van delegatie van taken en taakgerichte contracten. BDO, Deloitte, EY, IPA-ACON en PwC komen in 65-90 procent tot een goedkeurende controleverklaring. Accountantskantoor Hofsteenge Zeeman Groep komt in minder dan 50 procent van de controleverklaringen tot een goedkeurend oordeel. Hierbij wordt opgemerkt dat Hofsteenge Zeeman Groep relatief veel controlecliënten heeft in Noord-Nederland. Evenals in 2015 worden in Noord-Nederland significant meer afwijkende controleverklaringen verstrekt dan in andere delen van het land². In veel gevallen was Hofsteenge Zeeman Groep niet de accountant in 2015, terwijl er ook toen geen goedkeurend oordeel werd verstrekt. Bij een volgende vraag komen we terug op deze specifieke situatie in Noord-Nederland.

In bijlage 5.2 zijn de gedetailleerde gegevens per provincie terug te vinden.

Figuur 5: Rechtmatigheidsoordeel per accountantskantoor

² De afwijkende verklaringen in Noord-Nederland hebben overigens niet allemaal redenen die in het sociaal domein liggen, maar bijvoorbeeld ook aanbestedingsonrechtmatigheden.

2.1.4 Ontwikkeling van de strekking controleverklaringen van 2015 naar 2016

De ontwikkeling van de strekking van de controleverklaring (rechtmatigheidsoordeel) tussen 2015 en 2016 is hiernaast in beeld gebracht. In het groen zijn de verbeteringen opgenomen. Zo zijn 127 gemeenten die bij de jaarrekening 2015 een controleverklaring met beperking hebben ontvangen in staat geweest om bij de jaarrekening 2016 een goedkeurende controleverklaring te ontvangen. In het rood zijn de aantallen opgenomen waarin het oordeel als het ware is verslechterd. Een drietal gemeenten die over 2015 een controleverklaring met beperking ontvingen, kregen over 2016 een controleverklaring van oordeelonthouding. In 45 gevallen is zowel over 2015 als over 2016 een controleverklaring met beperking bij de gemeentelijke jaarrekening ontvangen. Enkele gemeenten zijn buiten beschouwing gebleven vanwege gemeentelijke herindeling per 1 januari 2016.

		2016				
		goedkeurende controleverklaring	controleverklaring met beperking	controleverklaring van oordeelonthouding	afkeurende controleverklaring	
2015	goedkeurende controleverklaring	173	7	0	2	182
	controleverklaring met beperking	127	45	3	2	177
	controleverklaring van oordeelonthouding	12	15	0	1	28
	afkeurende controleverklaring	1	0	0	0	1
		313	67	3	5	388

Figuur 6: Verloop rechtmatigheidsoordeel van 2015 naar 2016

2.2 Verbeterplannen bij gemeenten

Naar aanleiding van de verantwoording over 2015 heeft BZK aan 91 gemeenten een verbeterplan gevraagd. De gemeenten (89 na gemeentelijke herindeling) rapporteren in de jaarstukken 2016 niet expliciet over het verbeterplan of de realisatie daarvan. Dit verbeterplan is gevraagd vanuit het perspectief dat de gemeenten zelf een verantwoordelijkheid hebben om 'in control' te zijn, los van de accountantscontrole. Daarbij in ogenschouw genomen dat accountants bepaalde eisen stellen aan de gemeenten ten aanzien van vastlegging van processen en beheersmaatregelen en de werking daarvan alsmede de vaststelling van de prestatie.

Door BMC is in opdracht van BZK een monitor uitgevoerd naar de ontwikkelingen in het sociaal domein. In de monitor is aan de gemeenten gevraagd of de maatregelen zijn vastgelegd in een formeel verbeterplan naar aanleiding van de verantwoording over verslagjaar 2015. Uit de monitorgegevens blijkt dat 77 van de 250 responderende gemeenten een verbeterplan hebben opgesteld. Een tweede vraag uit de monitor gaat in op de vraag door wie de maatregelen in het formele verbeterplan zijn vastgesteld. Uit de beantwoording blijkt dat in drie gevallen de Raad, in vijftien gevallen het College, in elf gevallen de portefeuillehouder en in de overige 48 gevallen de ambtelijk verantwoordelijke de maatregelen in het verbeterplan heeft vastgesteld.

De bijgevoegde figuur geeft aan welk verloop de gemeenten met een verbeterplan hebben gehad wat betreft het oordeel bij de jaarrekening 2015 en 2016 (rechtmatigheid). Het komt erop neer dat het aantal goedkeurende controleverklaringen is gestegen van 21 naar 60. Van de 21 gemeenten in 2015 heeft er één gemeente in 2016 een controleverklaring met beperking ontvangen. De rest van de gemeenten heeft wederom een goedkeurende controleverklaring in 2016. Van de 40 gemeenten die in 2015 een controleverklaring met beperking hebben ontvangen zijn 28 gemeenten in staat geweest om een goedkeurende controleverklaring in 2016 te verkrijgen. De 28 gemeenten die in 2015 een controleverklaring van oordeelonthouding ontvingen zijn er twaalf in staat geweest om te komen tot een goedkeurende controleverklaring in 2016 en vijftien hebben weliswaar geen goedkeurende controleverklaring, maar komen in 2016 al wel tot een controleverklaring met beperking.

Over het totaal van de gemeenten met een verbeterplan kan worden gesteld dat het overgrote deel in staat is geweest om het oordeel van de accountant te verbeteren dat kan zijn van beperking naar goedkeurend of van oordeelonthouding naar beperking of zelfs goedkeurend.

		2016				
		goedkeurende controleverklaring	controleverklaring met beperking	controleverklaring van oordeelonthouding	afkeurende controleverklaring	
2015	goedkeurende controleverklaring	20	1	0	0	21
	controleverklaring met beperking	28	11	1	0	40
	controleverklaring van oordeelonthouding	12	15	0	1	28
		60	27	1	1	89

Figuur 7: Verloop rechtmatigheidsoordeel van 2015 naar 2016 voor gemeenten met verbeterplan

2.3 De wijze van samenwerking en de invloed op de controleverklaringen

De wijze waarop wordt samengewerkt op het terrein van Jeugdwet en Wmo 2015 is zeer divers over het land heen. Hier liggen beleidskeuzes en uitvoeringskeuzes aan ten grondslag, die veelal in 2014 zijn genomen. De meest vergaande vorm van samenwerking betreft het delegeren van de taken aan een gemeenschappelijke regeling of centrumgemeente. De minst vergaande vorm van samenwerking is feitelijk geen enkele samenwerking met andere gemeenten (vaak nog wel een vrije samenwerkingsvorm ten aanzien van de aanbesteding en contractering van de zorg). Een landelijk overzicht van de afgegeven controleverklaringen per samenwerkingsverband is niet voor handen gebleken.

Ten aanzien van de Jeugdwet is het land verdeeld in de bekende 42 jeugdregio's. De regio's variëren van zelfstandige gemeenten (Haarlemmermeer en Utrecht) tot gehele provincies (Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland en Zeeland). Andere provincies kennen 3-7 jeugdregio's. Elke jeugdregio werkt in meer of mindere mate samen. Dat varieert van 'slechts' gezamenlijk inkopen tot uniformiteit van beleid en uitvoering. Bij de samenwerking op jeugdregioniveau zien we twee hoofdvarianten, het delegeren van taken en het mandateren van taken. Bij delegatie gaat de verantwoordelijkheid volledig over naar de uitvoeringsorganisatie. De deelnemende gemeenten maken feitelijk hun zorgbudgetten over aan de uitvoeringsorganisatie. Fouten en onzekerheden inzake zorgkosten blijven dan 'achter' in de jaarrekening van de uitvoeringsorganisatie en werken niet door in de gemeentelijke jaarrekening. Bij mandateren daarentegen vindt 'slechts' de administratieve verwerking plaats via de serviceorganisatie. Fouten en onzekerheden inzake zorgkosten werken direct door in de jaarrekening van de gemeente en hebben geen effect op de jaarrekening van de serviceorganisatie zelf. De keuze voor het al dan niet delegeren van taken is een beleidsmatige keuze uit 2014-2015 geweest. Het is niet waarschijnlijk dat de deelnemende gemeenten deze keuze gemaakt hebben met als doel het verkrijgen van een goedkeurende controleverklaring bij de gemeentelijke jaarrekening. Pas medio 2016 is bij de jaarrekeningcontrole 2015 het effect van delegeren van taken op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening van de individuele gemeenten gebleken.

Enkele voorbeelden:

Zeeland: de dertien gemeenten in Zeeland hebben de jeugdzorg gedelegeerd aan de gemeenschappelijke regeling GGD Zeeland. De zorgbudgetten jeugd zijn door de Zeeuwse gemeenten overgeheveld aan de GGD Zeeland. Van de begroting en

jaarrekening van de GGD maken de zorgbudgetten integraal onderdeel uit. De gemeenten verantwoorden in hun begroting en jaarrekening een bijdrage aan de GGD als uitvoeringsorganisatie. De fouten en onzekerheden ten aanzien van de jeugdzorgbedragen worden meegewogen in het oordeel bij de jaarrekening van de GGD Zeeland. Over 2016 heeft dat geleid tot een goedkeurende controleverklaring inzake getrouwheid en een controleverklaring van oordeelonthouding inzake rechtmatigheid. Deze oordeelonthouding werkt niet door in de jaarrekeningen van de 13 Zeeuwse gemeenten. De delegatie van de jeugdzorg in Zeeland heeft er mede toe bijgedragen dat alle Zeeuwse gemeenten een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid hebben ontvangen. De delegatie van de Jeugdwet is voor zover kan worden overzien beperkt tot de jeugdregio's Zeeland, Rotterdam-Rijnmond en Midden-Brabant. De gemeenschappelijke regelingen Jeugdhulp Rijnmond (Rotterdam-Rijnmond) en Hart van Brabant (Midden-Brabant) hebben beide een goedkeurende verklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening 2016 (inclusief zorgkosten jeugdzorg).

Groningen: de 23 gemeenten in Groningen hebben de jeugdzorg gemandateerd aan de Regionale inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG, een lichte gemeenschappelijke regeling). De RIGG is een serviceorganisatie die weliswaar de administratieve processen voor de gemeenten organiseert voor de jeugdzorg, maar de zorgbudgetten blijven onderdeel van de begroting en jaarrekening van de gemeenten. De fouten en onzekerheden ten aanzien van de jeugdzorgbedragen komen pas aan bod in de jaarrekening van de gemeenten zelf. De gemeenten in RIGG-verband hebben overwegend inspanningsgerichte contractafspraken.

Friesland: de grootste aanbieder van jeugdzorg in Friesland heeft een verantwoording verstrekt over 2016 met een controleverklaring van oordeelonthouding. Aangezien de Friese gemeenten weliswaar enige vorm van samenwerking hebben, maar zelf de zorgkosten verantwoorden heeft dit voor een behoorlijk aantal Friese gemeenten geleid tot materiële onzekerheden. Hier speelt vervolgens ook mee dat sommige Friese gemeenten klein tot zeer klein zijn en zij minder eenvoudig bij de zorgaanbieders kunnen aansturen op verantwoordingseisen. Een derde element is dat er in Friesland relatief veel PGB's worden verstrekt waarvan de lasten door vrijwel alle accountants geheel als onzeker worden meegenomen in de foutenevaluatie. De gemeenten in Friesland hebben overwegend inspanningsgerichte contractafspraken.

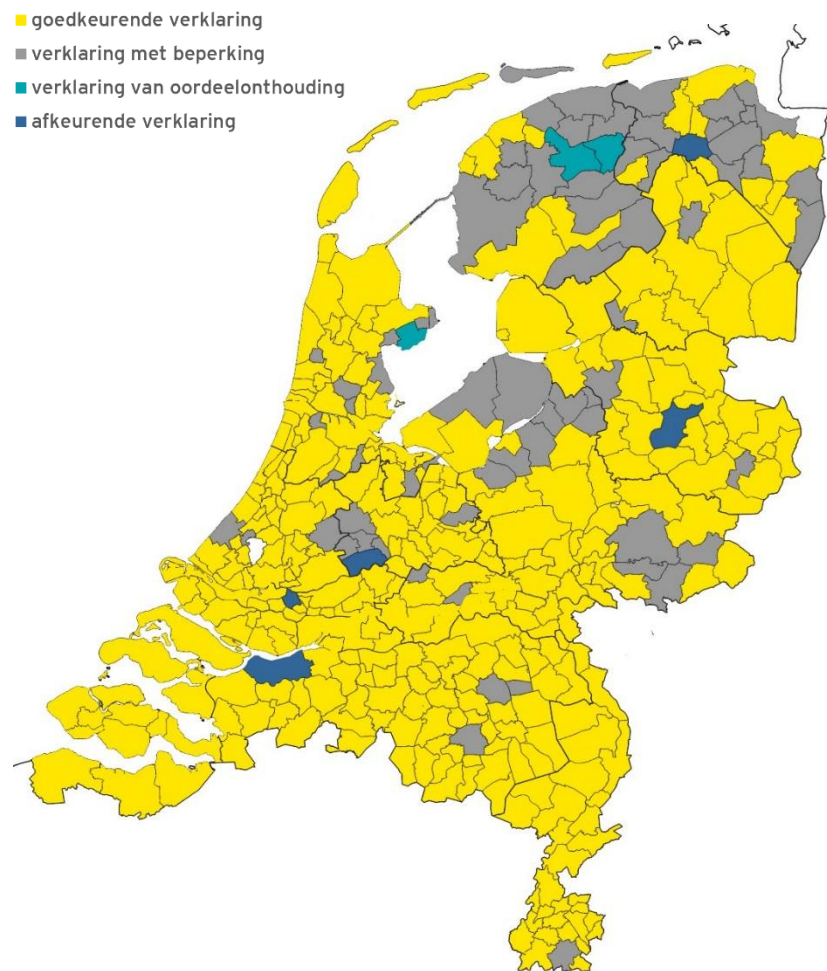
Ten aanzien van de Wmo 2015 zijn in hoofdlijnen de vormen van gemeentelijke samenwerking vergelijkbaar met die bij de Jeugdwet, met dien verstande dat de schaal van samenwerking vrijwel overal veel kleiner is. Samenwerking vindt slechts in uitzonderlijke gevallen plaats op dezelfde schaal als van de jeugdregio. Ook geldt voor de Wmo 2015 dat gemeenten in het algemeen veel minder samenwerken dan bij de Jeugdwet. Wat verder opvalt ten aanzien van de Wmo 2015 is dat de samenwerking mede wordt bepaald door de samenwerking op het terrein van de participatiewet / BUIG. Reeds vóór 2015 werkten gemeenten al samen rondom de oude Wmo, veelal binnen intergemeentelijke sociale diensten. Op meerdere plekken is dit uitgebreid met de Wmo 2015. Ook in die gevallen kan zowel sprake zijn van delegeren als mandateren van

taken. Ook hier geldt dat bij delegatie de fouten en onzekerheden 'achterblijven' in de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling en dat deze bij mandatering in de jaarrekening van de gemeente tot uitdrukking komt.

Bij mandatering van de taken aan een gemeenschappelijke regeling wordt de verantwoording van de zorgkosten weliswaar niet in de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling opgenomen, maar worden de zorgkosten vrijwel zonder uitzondering wel opgenomen in een verantwoording van de gemeenschappelijke regeling aan de gemeenten. Deze verantwoording wordt voorzien van een controleverklaring.

2.4 Controleverklaringen 2016: het landelijk beeld

2.4.1 Topografische weergave en globale probleemanalyse

Figuur 8: Topografische weergave type rechtmatigheidsoordelen per gemeente (rechtmatigheid)

In de landkaart hiernaast is opgenomen welk oordeel ten aanzien van rechtmatigheid is verstrekt en hoe dit topografisch is verdeeld over het land. De meest opvallende regio's waar nog steeds veel afwijkende controleverklaringen zijn verstrekt, ook in 2016, betreffen:

- Friesland: een samenloop van een grote zorgaanbieder (Jeugdwet) waarbij de verantwoording van zorgkosten is voorzien van een controleverklaring van oordeelonthouding, gemeenten moeite hebben om tijdig en adequate verantwoording/controleverklaring te verkrijgen van de zorgaanbieders (zowel Jeugdwet als Wmo 2015) en beperkte mate van samenwerking om dit te versterken.
- Groningen: hoge mate van afhankelijkheid van aanlevering door zorgaanbieders. Er wordt deelgenomen aan een gemeenschappelijke regeling voor de Jeugdwet.
- Flevoland: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015). Er wordt deelgenomen aan een centrumgemeente-constructie.
- Noordwest Veluwe: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015), samenwerking verloopt voor de Jeugdwet via een gemeenschappelijke regeling.
- Achterhoek: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015). Er wordt niet deelgenomen aan een gemeenschappelijke regeling. Tevens is hier sprake van een regionale verevening van zorgkosten Jeugdwet die op het moment van afgifte van controleverklaringen nog niet definitief was.
- Amsterdam-Amstelland/Zaanstreek-Waterland: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015). Er wordt niet deelgenomen aan een gemeenschappelijke regeling. Hierbij valt op dat de grote gemeenten in deze regio wél in staat zijn geweest een goedkeurende controleverklaring te verkrijgen. De lagere materialiteit³ bij de kleinere gemeenten speelt hierin ook een rol.
- West-Friesland: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015). Er wordt niet deelgenomen aan een gemeenschappelijke regeling.
- Utrecht-West: niet voldoende zekerheid verkregen voor PGB en zorg in natura (zowel Jeugdwet als Wmo 2015). Er wordt niet deelgenomen aan een gemeenschappelijke regeling.

De bovenstaande redenen zijn ontleend aan de toelichting op het verstrekte accountantsoordeel in de controleverklaringen.

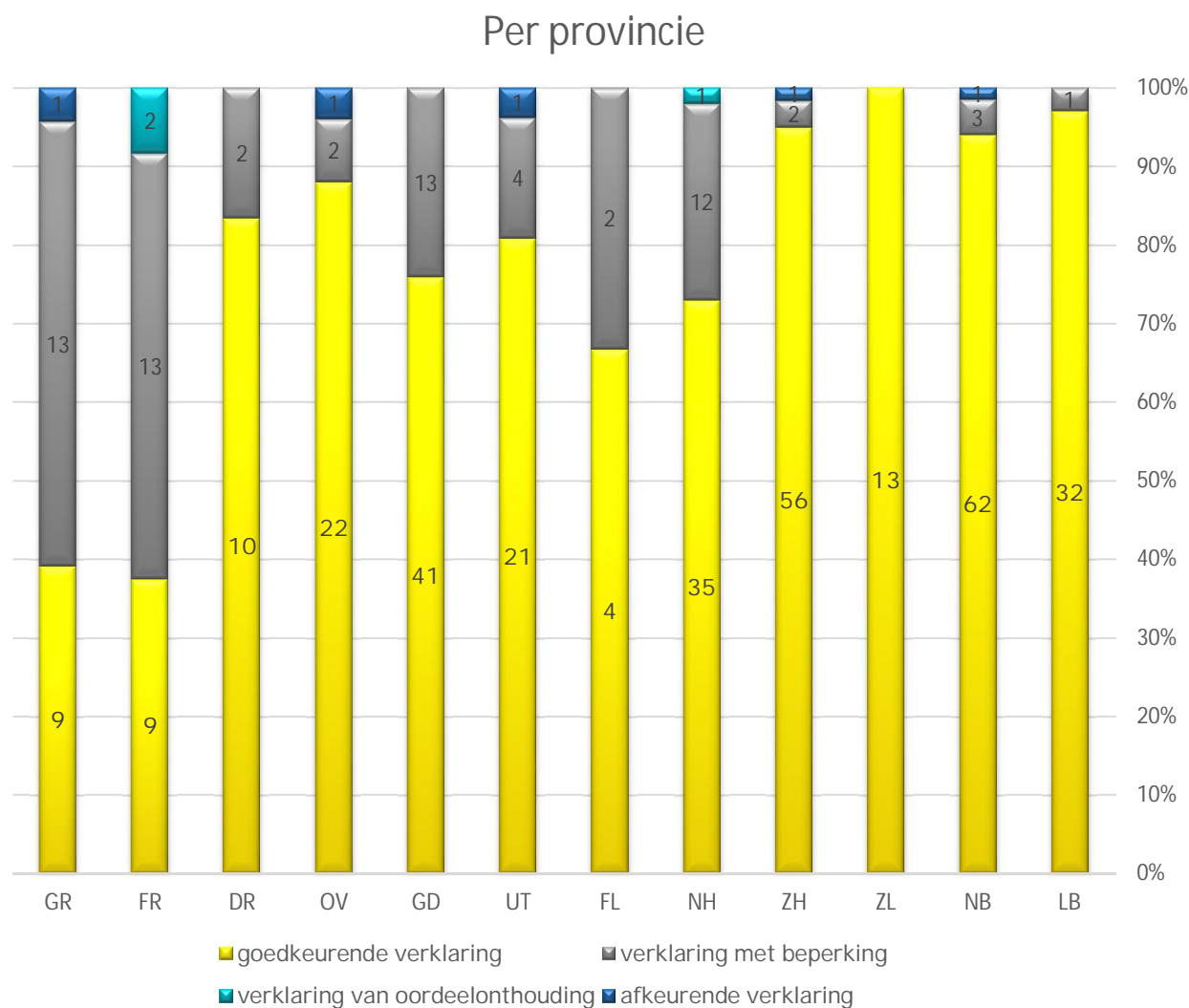
³ Voor uitleg van deze opmerking, zie een toelichting in de bijlage 5.5.

2.4.2 Globale succesfactoren per provincie

Uit nevenstaande figuur wordt zichtbaar dat de gemeenten in de zuidelijke provincies Noord-Brabant, Limburg, Zeeland en Zuid-Holland meer dan 90 procent goedkeurende controleverklaringen hebben ontvangen. De gemeenten in Drenthe, Flevoland, Gelderland, Noord-Holland, Overijssel en Utrecht volgen met 70 tot 90 procent. In de meest noordelijke provincies Groningen en Friesland ontvangt minder dan 40 procent van de gemeenten een goedkeurende controleverklaring betreffende rechtmatigheid.

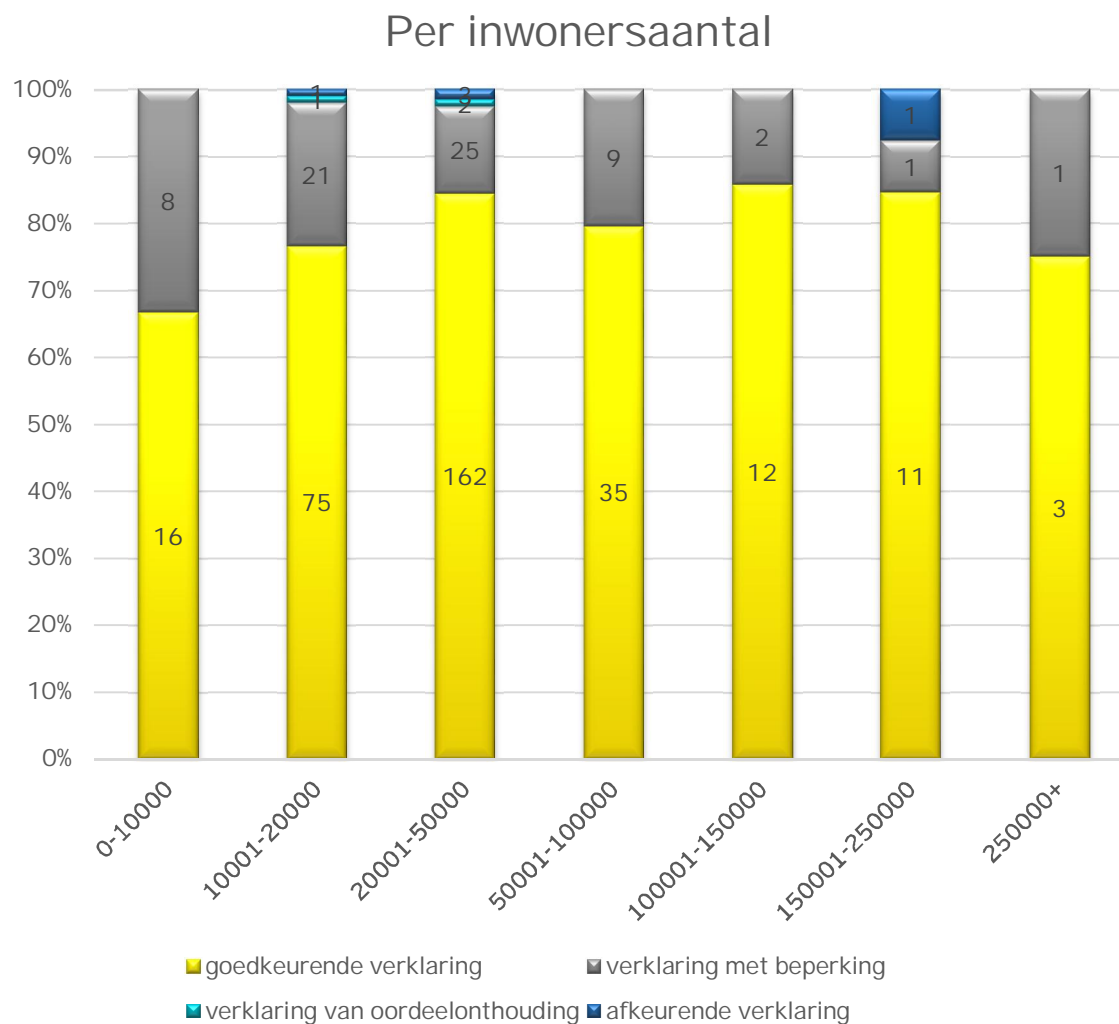
Enkele kenmerkende zaken die in Zeeland, Brabant, Limburg en Zuid-Holland spelen zijn:

- Delegeren van taken Jeugdwet aan gemeenschappelijke regelingen (Rotterdam-Rijnmond, Zeeland, Midden-Brabant)
- Lumpsum contractafspraken (Brabant-Noordoost)
- Centrumgemeente-constructie (Midden-Limburg, Zuid-Limburg)

Figuur 9: Verdeling van de type rechtmatigheidsoordelen over de verschillende provincies

2.4.3 Het beeld naar de omvang van gemeenten

In figuur 10 wordt zichtbaar dat het percentage goedkeurende controleverklaringen (rechtmatigheid) zich bevindt tussen 75%-85% ongeacht het aantal inwoners. Dit roept het beeld op dat de omvang van de gemeente geen specifiek invloed heeft op de mogelijkheid om te komen tot een goedkeurende controleverklaring. Wel valt op dat de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners beduidend lager scoren met 67% goedkeurende controleverklaringen. Dit sluit aan bij de constatering dat met name Friesland, Groningen en de kleinere gemeenten in de regio Amsterdam-Amstelland, Zaanstreek-Waterland kampen met onvoldoende maatregelen om zekerheid te verkrijgen ten aanzien van zorg in natura. Daarbij speelt ook een rol dat in specifieke gevallen bij toepassing van het landelijk protocol de daarbij gehanteerde materialiteit te hoog ligt voor deze kleinere gemeenten.

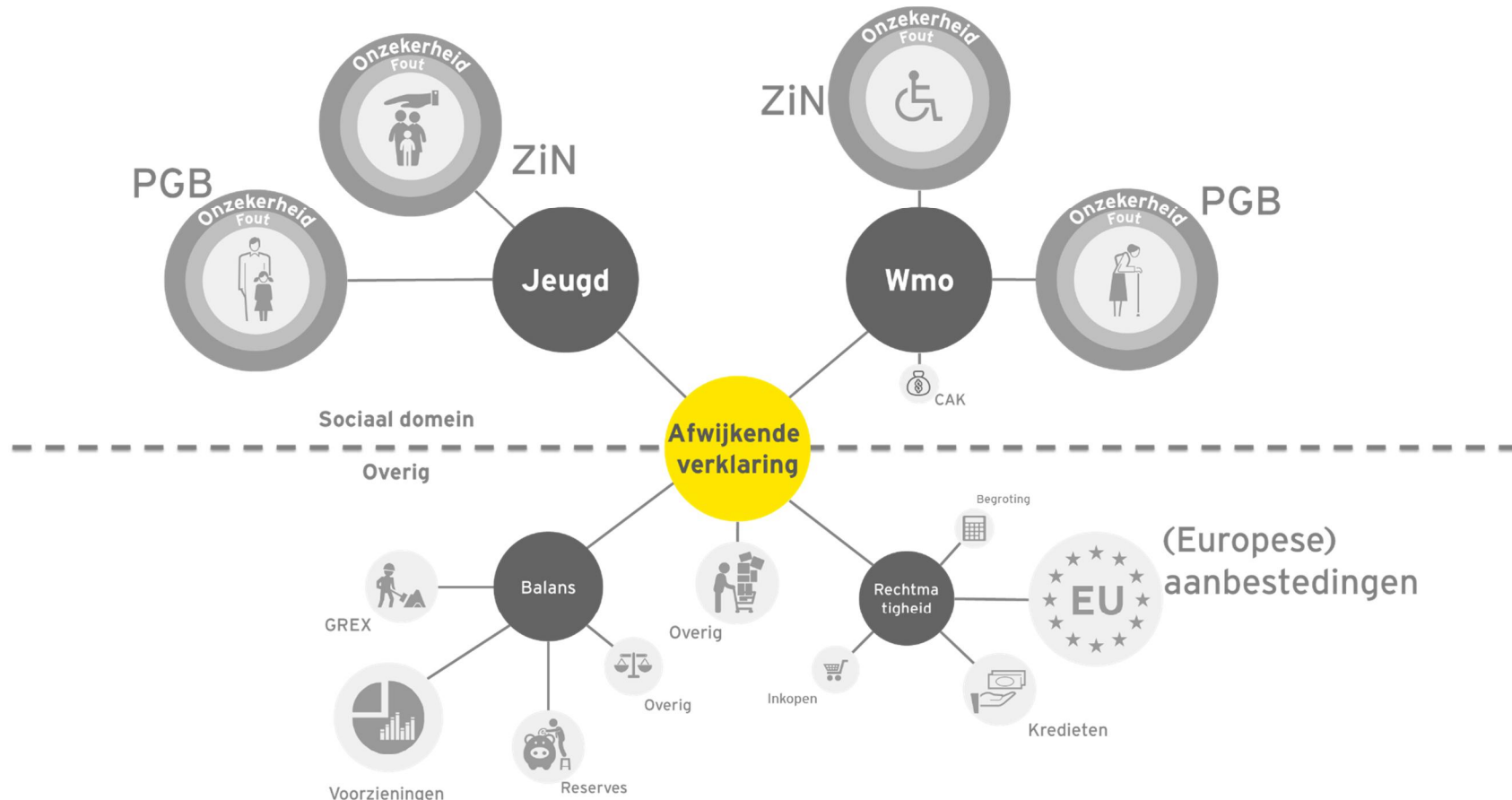
De bovenstaande redenen zijn ontleend aan de toelichting op het verstrekte accountantsoordeel in de controleverklaringen.

De verschillende afwijkende controleverklaringen (beperking, oordeelonthouding en afkeurend) zijn gelijkmatig verdeeld over de omvang van gemeenten.

Figuur 10: Uitsplitsing type rechtmatigheidsoordelen naar inwoneraantal

2.5 Aard van fouten en onzekerheden in de jaarrekeningen 2016

De redenen van een anders dan goedkeurende controleverklaring hebben wij gesplitst naar redenen gerelateerd aan het sociaal domein en overige redenen. De omvang van de bollen geeft globaal de frequentie waarmee de reden voorkomt aan. Ten aanzien van de overige redenen zijn dus aanbestedingsonrechtmatigheden de grootste aanleiding voor een niet goedkeurend oordeel. Ook valt op dat balansgerelateerde posten leiden tot fouten en onzekerheden, het betreft in die gevallen posten die niet in overeenstemming met het BBV zijn verantwoord. Dit zijn primair getrouwheidsfouten of onzekerheden. Deze worden echter ook allen meegewogen in het rechtmatigheidsoordeel.

Figuur 11: Redenen afwijkende verklaringen

Een analyse van de redenen naar de afwijkende controleverklaringen toont aan dat de belangrijkste reden ligt in geconstateerde fouten en onzekerheden in de getrouwheid en de rechtmatige totstandkoming van de lasten in het sociaal domein. Andere factoren die een invloed hebben gehad op de strekking van de controleverklaring zijn voornamelijk: fouten in de balans, rechtmatigheidsfouten in de aanbestedingen, kredietoverschrijdingen of begrotingsoverschrijdingen.

Balansaspecten (linksonder)

In de balans zitten de controleverschillen in de verschillende soorten voorzieningen. Rode lijn in deze bevindingen is dat de opgenomen voorzieningen niet voldoen aan de verantwoordingseisen uit BBV (juistheid) of dat voorzieningen niet zijn opgenomen waar de accountant dit wel noodzakelijk achtte (volledigheid). Daarnaast is ook de grondexploitatie een post waarbij een aantal gemeenten controleverschillen naar voren komen, bijvoorbeeld als gevolg van de wijzigingen in BBV. Verder zijn er controleverschillen geconstateerd in (de mutaties in) de reserves en overige balansposten, met name bij de overlopende activa en passiva (controleverschillen op getrouwheid en rechtmatigheid).

Rechtmatigheidsaspecten (rechtsonder)

Bij de rechtmatigheid blijkt aanvullend op controleverschillen ten aanzien van getrouwheid dat er bij een relatief groot aantal afwijkende controleverklaringen fouten en onzekerheden zijn geconstateerd in de aanbestedingsrechtmatigheid. Dit impliceert dat de inkopen niet aantoonbaar hebben voldaan aan de Europese en nationale aanbestedingsregels⁴. Bij een aantal gemeenten is sprake van onrechtmatige overschrijding van de door de raad vastgestelde kredieten. Verder is bij een aantal gemeenten sprake van onrechtmatige begrotingsoverschrijdingen die meegewogen dienen te worden in het accountantsoordeel. In een aantal gevallen was de accountant niet in staat voldoende en geschikte controle-informatie te verzamelen om de prestatielevering en daarmee de rechtmatigheid van overige inkopen vast te stellen.

Sociaal domeinaspecten (boven)

Binnen het sociaal domein is bij de uitvoering van de taken voortvloeiend uit de Jeugdwet en Wmo 2015 een onderscheid te maken in twee hoofdstromen: zorg in natura en persoonsgebonden budgetten.

Ten aanzien van de persoonsgebonden budgetten (PGB's) worden deze in de meeste gevallen toegekend door de gemeenten. De sociale verzekeringsbank (SVB) treedt op als service organisatie voor deze gemeenten voor de behandeling en verwerking van de PGB's. De controleverklaring van de SVB is op 15 maart 2017 verstrekt. Evenals voorgaand jaar heeft de accountant van de SVB geen goedkeurende controleverklaring verstrekt. De controleverklaring van de SVB geeft ook in 2016 onvoldoende zekerheid over de getrouwe (prestatie)levering en rechtmatige aanwending van de PGB-lasten van de gemeenten. Daarnaast beschikken de meeste gemeenten niet over een toereikend controlesysteem rondom de prestatielevering van de zorg. Om deze reden zijn de bedragen voor de PGB-middelen meegewogen als onzekerheid voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. Sommige gemeenten zijn in staat gebleken aanvullende zekerheid te organiseren waardoor slechts een deel van de PGB-uitgaven als onzekerheid is aangemerkt.

Bij een aantal gemeenten zijn ook fouten geconstateerd in de verantwoording van de PGB lasten. Deze controleverschillen worden veroorzaakt doordat de informatie van de SVB afwijkt van de informatie van de gemeenten. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de gemeenten zelf.

Een onderdeel van de accountantscontrole is de analyse van de productieverantwoordingen en controleverklaringen die de gemeenten ontvangen hebben van de zorgaanbieders. Voor zover in het accountantsoordeel fouten zijn meegewogen, zijn deze te verklaren doordat de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders niet aansluiten met de verantwoorde lasten bij de gemeenten.

⁴ De gemeenteraad kan er voor kiezen om naast Europese en nationale aanbestedingsregels ook gemeentelijke aanbestedingsregels onder het normenkader voor de accountantscontrole te laten vallen.

In een aantal situaties, hebben de accountants vanwege problemen rondom de cliëntadministratie en het ontbreken van effectieve beheersmaatregelen geen zekerheid kunnen verkrijgen of prestaties door de zorgaanbieders zijn geleverd. Hierbij valt onderscheid te maken in een aantal situaties:

- Zorgaanbieders verantwoorden op basis van een bestuursverklaring/eigen verklaring.
- De controleverklaring bij de verantwoording vanuit de zorgaanbieders is niet goedkeurend.
- Er is geen controleverklaring/productieverantwoording ontvangen.
- De in de controleverklaring gehanteerde materialiteit voor zorgkosten is te hoog voor de individuele (kleinere) gemeente.

Een aanvrager van een voorziening, hulp in huishouding, zorg in natura of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo 2015 een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Voor zover de gemeenten deze onzekerheid in de verantwoording niet toereikend hebben toegelicht in hun eigen jaarrekening, is deze meegewogen in het oordeel van de accountant. Daarbij valt op dat één accountantskantoor op grond hiervan fouten en onzekerheden heeft meegenomen.

2.6 Aard van fouten en onzekerheden in de SiSa-regelingen 2016

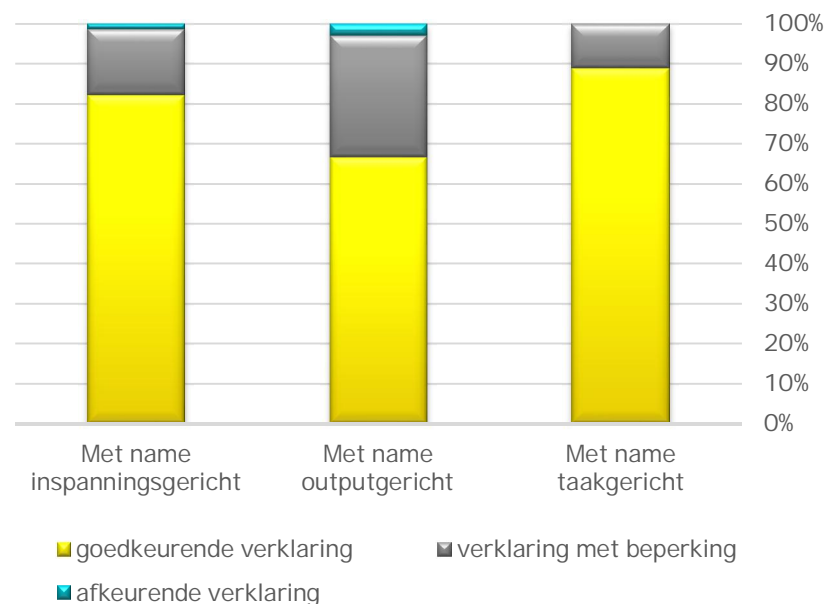
Bij zeven gemeenten zijn fouten en/of onzekerheden aangetroffen in de SiSa-regelingen. In zes gevallen betreft het rechtmatigheidsfouten inzake regeling G2, Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet. Overigens betreft het in vijf gevallen gemeenten binnen één gemeenschappelijke regeling rondom de uitvoering van de participatiewet. In één gemeente betreft het een onzekerheid ten aanzien van regeling G3, Besluit bijstandsverlening zelfstandig 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2016.

2.7 Hoofdvarianten contractafspraken

Er zijn drie hoofdvarianten van contractafspraken tussen gemeenten en zorgaanbieders te onderscheiden: inspanningsgericht, outputgericht en taakgericht.

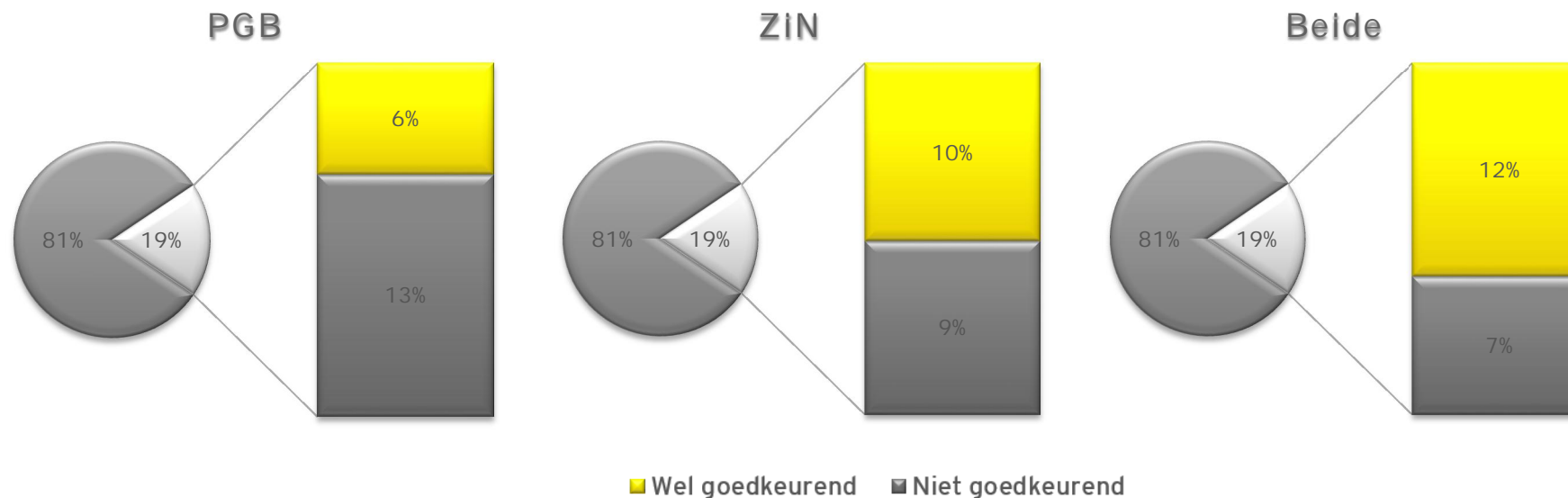
- Taakgerichte contractafspraken zijn afspraken over een taak voor een grotere groep zonder verantwoording op individueel niveau. Er wordt betaald voor een opdracht en/of voor beschikbaarheid. Deze vorm van financiering wordt ook wel "lumpsum" genoemd.
- Inspanningsgerichte contractafspraken bevatten afspraken over de levering van specifieke producten of specifieke diensten in een afgesproken tijdseenheid. Er wordt dan betaald voor een inspanning, meestal per cliënt. Deze vorm van bekostiging wordt ook wel "p*q" genoemd. Dat staat voor prijs (p) keer hoeveelheid uren (q).
- Outputgerichte contractafspraken zijn afspraken over de te behalen resultaten. De manier waarop de resultaten worden behaald zijn dan niet vastgelegd. Uitgangspunt is vaak een specifiek plan per cliënt. Deze vorm van bekostiging wordt ook wel 'arrangement of traject' financiering genoemd. Ook deze vorm van bekostiging wordt ook wel "p*q" genoemd. Dat staat voor prijs (p) keer hoeveelheid succesvol gerealiseerde producten (q).

Uit de praktijk van de afgelopen twee jaar blijkt dat gemeenten gekozen hebben voor tal van tussenvormen van de bovenstaande contractafspraken. Hierdoor is het niet mogelijk een kwantitatief verband met de strekking van de controleverklaring te herleiden. Kwalitatief is wel duidelijk dat de verantwoording van taakgerichte contractafspraken (lumpsum) aanzienlijk eenvoudiger is dan de verantwoording van output- en inspanningsgerichte contractafspraken (p*q), omdat hiervoor een productie- of urenadministratie moet worden gevoerd op een laag detailniveau. Ook het aantonen van de prestatielevering is administratief bewerkelijk (zeker als i-Wmo en i-JW niet volledig en juist wordt gebruikt). Dit vereist ook informatie-uitwisseling en controle op een laag detailniveau. Bij taakgerichte afspraken (lumpsum) wordt uitsluitend gekeken naar het totaalbedrag uit het contract en het totaalbedrag op de factuur. Er is in dat geval meestal geen sprake van uitwisseling van (verantwoordings)informatie per cliënt ten behoeve van het verantwoordingsproces. Op basis van de monitor van BMC valt op te maken dat het overgrote deel van de gemeenten in 2016 een 'dominant' contracttype kent waarvoor is gekozen. De contractafspraken zijn in de eerder genoemde handreiking gecategoriseerd naar drie varianten: outputgericht, inspanningsgericht en taakgericht. Veel gemeenten gebruiken meerdere varianten naast elkaar voor verschillende contracten. Er is daarom geen verband te leggen met de strekking van de controleverklaring. Afgezet tegen het accountantsoordeel zien we dat gemeenten met overwegend taakgerichte contractafspraken aanzienlijk meer goedkeurende controleverklaringen kennen (bijna 90%) dan gemiddeld. Voornamelijk outputgerichte contractafspraken scoren beduidend onder het landelijk gemiddelde van 80%. De bewerkelijkheid van verantwoording en controle in geval van outputgerichte contractafspraken is aanzienlijk groter dan bij taakgerichte contractafspraken.

Figuur 12: Typen contractafspraken

2.8 Enkele hypothetische beelden

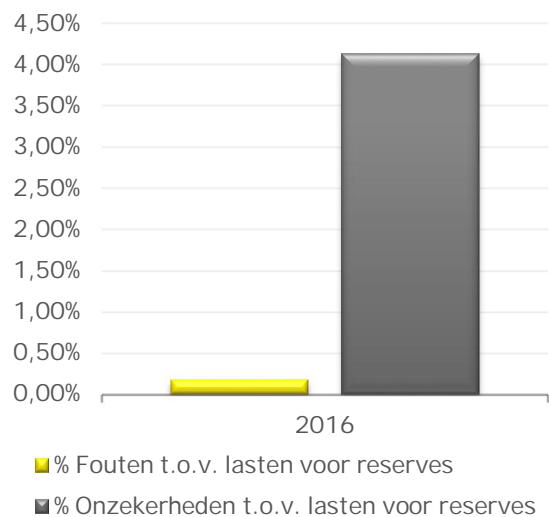
Figuur 13: Strekking verklaring uitgezonderd PGB en ZiN impact

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat als de fouten en onzekerheden ten aanzien van PGB op 0% worden gesteld (met andere woorden de betreffende lasten bevatten geen fouten of onzekerheden) dat 23 gemeenten meer een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van rechtmatigheid zouden ontvangen. Daarmee zou het totale percentage stijgen van 81% naar 87% goedkeurende controleverklaringen. Als daarentegen de fouten en onzekerheden ten aanzien van zorg in natura op 0% worden gesteld (met andere woorden de betreffende lasten bevatten geen fouten of onzekerheden) blijkt dat 37 gemeenten meer een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van rechtmatigheid zouden ontvangen. Daarmee zou het totale percentage stijgen van 81% naar 91% goedkeurende controleverklaringen.

Als tenslotte de fouten en onzekerheden ten aanzien van PGB én zorg in natura tegelijk op 0% worden gesteld (met andere woorden de betreffende lasten bevatten geen fouten of onzekerheden) blijkt dat 45 gemeenten meer een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van rechtmatigheid zouden ontvangen. Daarmee zou het totale percentage stijgen van 81 naar 93% goedkeurende controleverklaringen. De resterende 7% afwijkende controleverklaringen hebben betrekking op andere onderdelen van gemeentelijke rechtmatigheid dan Wmo 2015 en Jeugdwet (de overige redenen zoals opgenomen in 2.5).

2.9 Omvang fouten en onzekerheden en vergelijking met 2015

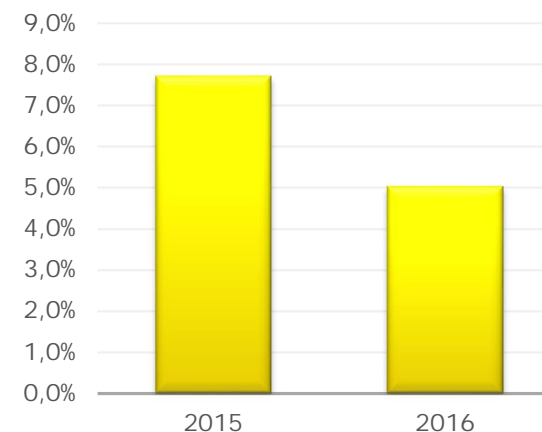
Op hoofdlijnen is een vergelijking te maken tussen de omvang van fouten en onzekerheden in de jaarrekeningen 2016 ten opzichte van 2015. Voor 2015 is geen vergelijkbare detailinformatie beschikbaar die wel aanwezig is voor 2016. Op basis van het onderzoek naar de jaarrekeningen 2015 zoals dat in 2016 is uitgevoerd is onderstaand percentage van 2015 opgenomen.

Figuur 14: % fouten/onzekerheden 2016 t.o.v. lasten voor reserves

Startpunt van het eerste overzicht is dat alleen is meegenomen de gemeenten waar sprake is van een niet-goedkeurende controleverklaring. De gemeenten met een goedkeurende controleverklaring zijn buiten beschouwing gelaten. Vervolgens zijn alleen fouten en onzekerheden meegenomen ten aanzien van Wmo 2015 en Jeugdwet (de overige fouten en onzekerheden zijn buiten beschouwing gelaten). In eerste instantie (links) is in beeld gebracht in hoeverre er sprake is van fouten of onzekerheden. Daarbij zijn de bedragen afgezet tegen de totale lasten vóór reserves van de desbetreffende gemeenten. Hierbij blijkt dat de strekking van de controleverklaring vrijwel volledig wordt bepaald door onzekerheden.

Afgezet tegen 2016 valt een duidelijk daling van het percentage fouten en onzekerheden op. Overigens zijn hier voor 2016 alle fouten en onzekerheden meegenomen (wat verklaard dat het percentage 2016 in de rechter grafiek hoger ligt dan de optelling van de percentages fouten en onzekerheden in de linker grafiek).

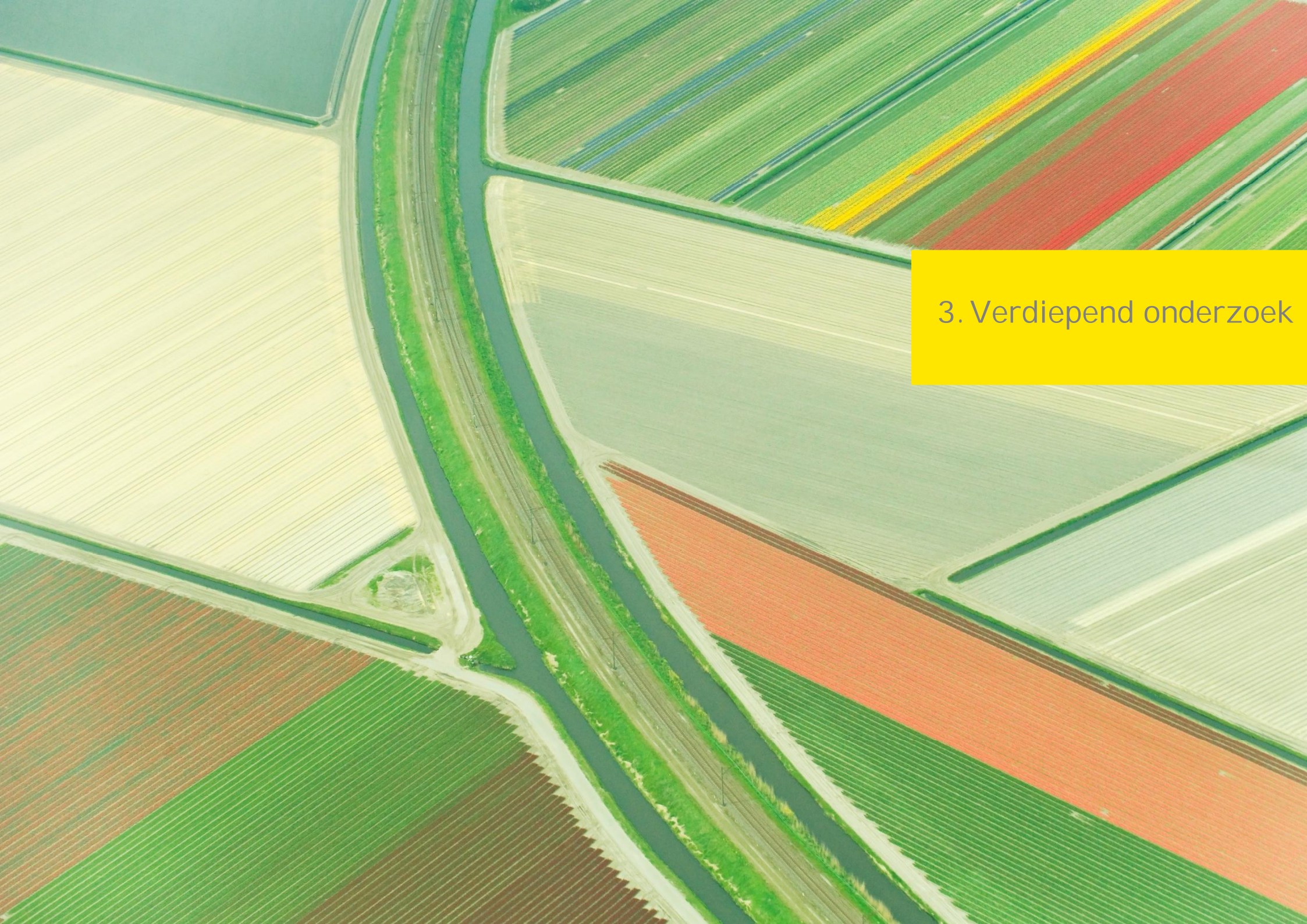

Figuur 15: % fouten en onzekerheden 2015 en 2016 (Bron: BMC)

2.10 De Handreiking Stappenplan gemeentelijke controleaanpak van i-Sociaal Domein

In het najaar van 2016 is de Handreiking Stappenplan gemeentelijke controleaanpak van i-Sociaal Domein beschikbaar gekomen. Het programma i-Sociaal Domein heeft aansluitend diverse regio-bijeenkomsten georganiseerd waarin de handreiking uitgebreid aan de orde is geweest. De opkomst bij deze bijeenkomsten was zeer groot. Hoewel wij geen onderzoek hebben verricht naar de aanwezigheid van alle gemeenten bij deze bijeenkomsten, is ons beeld op basis van onze eigen waarneming en die van de leden van de begeleidingscommissie dat het overgrote deel van de gemeenten vertegenwoordigd is geweest. Ook via andere kanalen, zoals het NBA-seminar Financiën in het sociaal domein, VNG-Nieuwsbrieven, IBI Nieuwsbrieven, FAMO-bijeenkomsten, de websites van BZK en VWS en i-Sociaal Domein, is veel aandacht aan deze handreiking besteed.

Dat de handreiking een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de verbetering van de beheersing en verantwoording in het sociaal domein lijkt alleszins aannemelijk. In de succesfactoren die hebben bijgedragen aan het verkrijgen van een goedkeurende controleverklaring komen heel duidelijk onderwerpen naar voren die overeenkomen met onderwerpen uit de handreiking. Zo zijn meer gemeenten over 2016 in staat geweest op de administratieve organisatie en interne controle te versterken, betere afspraken te maken met zorgaanbieders over (tijdige) oplevering van verantwoordingen en tussentijdse afstemming. Met name het inzetten van het zogenaamde mandje van controlemiddelen heeft een positieve uitwerking gehad bij de betreffende gemeenten. De controle op prestatielevering is over 2016 door een groot aantal gemeenten duidelijker uitgevoerd en vastgelegd, waardoor de accountant deze ook heeft kunnen verifiëren.

3. Verdiepend onderzoek

3. Verdiepend onderzoek

In aanvulling op het totaalonderzoek is een verdiepend onderzoek uitgevoerd. De verdiepende studie is uitgevoerd bij een aantal gemeenten om meer zicht te krijgen op de achterliggende redenen van al dan niet goedkeurende controleverklaringen bij de jaarrekeningen. Wij hebben in overleg met BZK 35 gemeenten geselecteerd. De selectie heeft plaatsgevonden naar provincies/regio's, inwonersaantal en het accountantskantoor dat de controleverklaring heeft verstrekt. Van de 35 gemeenten hebben er:

- 27 een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van rechtmatigheid;
- 6 een controleverklaring met beperking ten aanzien van rechtmatigheid; en
- 2 een afkeurende controleverklaring ten aanzien van rechtmatigheid.

De strekking van de controleverklaring is géén selectie criterium geweest, maar een resultante van de eerder bepaalde selectiecriteria.

De 35 gemeenten:

Groningen:	Hoogezand-Sappemeer
Friesland:	De Fryske Marren Dongeradeel
Drenthe:	Assen
Overijssel:	Hellendoorn Staphorst Zwolle
Gelderland:	Lingewaard Neder-Betuwe Nijmegen Oost-Gelre Winterswijk
Utrecht:	Amersfoort Veenendaal Vianen
Flevoland:	Noordoostpolder
Noord-Holland:	Amsterdam Bergen (NH) Blaricum Langedijk Velsen
Zuid-Holland:	Alphen a/d Rijn Capelle a/d IJssel Midden-Delfland Rotterdam Zwijndrecht
Zeeland:	Kapelle
Noord-Brabant:	Bergen op Zoom Moerdijk Tilburg Uden Waalre
Limburg:	Horst aan de Maas Valkenburg aan de Geul Venlo

Figuur 16: Deelnemende gemeenten aan verdiepend onderzoek

Aan de gemeenten is een vragenlijst verstuurd. De vragen zijn gebaseerd op de onderzoeksvragen die hierna worden behandeld. Op basis van de antwoorden die wij per gemeente hebben ontvangen hebben wij de rode draad gezocht die te vinden is in de antwoorden. De rode draad, maar ook een aantal bijzonderheden die vermeldenswaardig zijn, hebben wij onderstaand opgenomen. Wij zijn de betreffende gemeenten zeer erkentelijk dat zij in een kort tijdsbestek hun medewerking hebben verleend aan dit onderzoek. Het is goed om aan te geven dat van de 35 aangeschreven gemeenten, 33 gemeenten de vragenlijst voor ons hebben ingevuld.

Het is in het kader van dit verdiepend onderzoek niet relevant om de antwoorden te herleiden naar de individuele gemeenten. Wel hebben een groot aantal deelnemende gemeenten ons gevraagd om inzicht in de uitkomsten van het onderzoek waaraan zij hebben meegewerkt. De antwoorden worden dan ook, separaat van deze rapportage gedeeld met de deelnemende gemeenten.

3.1 Best practices van gemeenten met goedkeurende controleverklaring in sociaal domein

3.1.1 Kenmerken en succesfactoren rondom de verantwoording van het sociaal domein

Aan de gemeenten die een goedkeurende controleverklaring over het verslagjaar 2016 hebben ontvangen hebben wij de vraag gesteld: Wat zijn de kenmerken en succesfactoren rondom de verantwoording van het sociaal domein, die er binnen uw gemeente aan hebben bijgedragen dat er in 2017 een goedkeurende controleverklaring is ontvangen over het verslagjaar 2016? In de beantwoording van deze vraag komen een aantal hoofdlijnen naar boven:

- Eigen controles op PGB's: vergelijkbaar met de eerdere good practices uit 2015 zijn in 2016 meer gemeenten zelf controles gaan uitvoeren ten aanzien van de PGB's. Hierbij is aandacht besteed aan onder andere feitelijke levering en klanttevredenheid.
- Afname PGB-last: diverse gemeenten hebben in 2016 een aanmerkelijk lager bedrag aan PGB toegekend dan in 2015. In hoeverre gemeenten hier specifiek op aan hebben gestuurd is uit het onderzoek niet op te maken.
- Uitgebreide interne controlewerkzaamheden op prestatie: daar waar met name de vaststelling van de prestatielevering een heikel punt blijkt te zijn in het controleproces, geven gemeenten aan dat als zij daar zelf aanvullende werkzaamheden voor verrichten dat leidt tot beperking van onzekerheden voor de accountant.
- Goede samenwerking tussen medewerkers sociaal domein, financiën en control: de communicatie tussen de verschillende afdelingen van gemeenten is een kritische succesfactor in het verantwoordings- en controleproces. De betere afstemming tussen de inhoudelijke afdelingen/verantwoordelijken en de afdelingen betrokken bij control en jaarrekening is van cruciaal belang gebleken.
- Controle facturen: gemeenten geven aan in 2016 diepgaander factuurcontroles te hebben uitgevoerd. De werkzaamheden die de gemeenten zelf hebben uitgevoerd hebben een positieve bijdrage geleverd aan de betrouwbaarheid van de kosten.
- Aansluiten administraties: aansluiting tussen de financiële administratie, zorgadministratie en verantwoordingen van SVB en zorgaanbieders hebben geleid tot meer betrouwbaarheid, ook heeft tussentijdse aansluiting van administraties in 2016 meer plaatsgevonden dan in 2015 waardoor de aansluiting per einde boekjaar eenvoudiger en minder tijdrovend is geworden.
- Tijdige afstemming met accountant: gemeenten geven aan dat (meer dan in 2016) is gewerkt aan tijdige afstemming met de controlerend accountant, dit heeft een positief effect gehad op het controleproces van de jaarrekening en heeft ook vooral geleid tot een meer tijdige afstemming van moeizame controlegebieden, het tijdig treffen van aanvullende maatregelen, maar zeker ook om eerder een controleverklaring te verkrijgen bij de jaarrekening 2016 dan bij de jaarrekening 2015. Zie hiervoor ook het overzicht wat eerder is gegeven over de tijdigheid van ondertekening van de controleverklaring.
- Hanteren landelijk controleprotocol: gemeenten wijzen de toepassing van het landelijk controleprotocol aan als een duidelijke verbeterstap in het proces van verantwoording. Zorgaanbieders en gemeenten hebben in een vroegtijdiger stadium (dan het jaar ervoor) over en weer duidelijkheid gehad ten aanzien van wederzijdse verwachtingen.
- Heldere afspraken met zorgaanbieders (over (tijdige) aanlevering controleverklaringen): in lijn met de opmerkingen rondom het hanteren van het landelijk protocol blijkt dat het maken van heldere afspraken tussen gemeenten en zorgaanbieders een must have is om te komen tot een efficiënt proces van verantwoording en controle. Hierbij zien we dat deze afspraken veelvuldiger en tijdiger zijn gemaakt dan bij de jaarrekening 2015.
- Delegatiemodel: het toepassen van een delegatiemodel heeft (zoals eerder vermeld) bij gemeenten geleid tot een goedkeurende controleverklaring.
- Afrekenvariant: al hoewel de afrekenvariant niet veelvuldig wordt toegepast, geven de gemeenten die voor deze variant hebben gekozen aan dat dit het verantwoordings- en controleproces heeft bespoedigd. In de afrekenvariant komen zorgaanbieder en gemeente op jaareinde contractueel de zorgkosten overeen.

3.1.2 Samenwerking met zorgaanbieders

Aan alle gemeenten is de vraag gesteld: “Hoe verliep – in algemene zin – het contact tussen uw gemeente en de zorgaanbieders ten aanzien van de verantwoording over 2016 van zorg in natura? Indien dit via een samenwerkingsverband verliep, kunt u zo mogelijk vanuit het samenwerkingsverband een ruwe schets geven van deze contacten”. De antwoorden zijn in dit kader erg divers; een duidelijke lijn is in de antwoorden niet aanwezig. Duidelijk is wel dat de diversiteit van de samenwerking met de zorgaanbieders door het land heen heel verschillend is.

In positieve zin noemen gemeenten het toepassen van het landelijk controleprotocol, heldere afspraken tussen gemeenten en zorgaanbieders en het daarbij hanteren van een duidelijke tijdslijn. Gemeenten en zorgaanbieders zijn gebaat bij strakke communicatie, ook bij het niet behalen van deadlines. Proactieve communicatie werkt daarbij positief.

Als negatieve zaken komt meermaals naar voren het te laat aanleveren van benodigde informatie, het niet nakomen van afspraken zonder dat proactief over te communiceren en een matige discipline in het nakomen van afspraken. Gemeenten geven ook aan dat een onvolledige en onjuiste administratie bij zorgaanbieders een blokkade kan zijn voor een efficiënt proces.

Ongeveer de helft van de ondervraagde gemeenten geeft aan dat de contacten met de zorgaanbieders verlopen via samenwerkingsverbanden. Overigens hebben we daarbij in de vraagstelling geen onderscheid gemaakt naar Jeugdwet en Wmo 2015. Ruim een derde van de gemeenten geeft aan dat de contacten tussen zorgaanbieders en het samenwerkingsverband goed verlopen. Enkele gemeenten geven aan dat dit contact redelijk of zelfs moeizaam verloopt. Vanuit de antwoorden is niet te herleiden of de contacten van zorgaanbieders met samenwerkingsverbanden nu beter verlopen dan met individuele gemeenten.

3.1.3 Samenwerking met accountants

Aan alle gemeenten is de vraag gesteld: “Hoe verliep – in algemene zin – het contact tussen uw gemeente en uw eigen accountant ten aanzien van de verantwoording van het sociaal domein?” De positieve antwoorden kenmerken zich door termen als deskundigheid, heldere afspraken vooraf tussen gemeente en accountant, meedenken in oplossingen en als kritische succesfactor wordt genoemd regelmatig overleg. De negatieve antwoorden zijn samen te vatten tot onduidelijke kaders die worden gehanteerd ten aanzien van wet- en regelgeving, het meerdere malen herzien van afspraken en de lange doorlooptijd van het controleproces. Ook wordt meerdere keren genoemd het stellen van dubbele vragen. In zijn algemeenheid is de samenwerking tussen gemeenten en hun accountants in de loop van 2016–begin 2017 verbeterd. De ervaringen van 2015 zijn benut om betere afspraken te maken voor de controle 2016. Niet in de laatste plaats omdat alle betrokken partijen meer duidelijkheid hadden over wat van hen verwacht werd.

3.2 Verschillen tussen de gemeenten met een goedkeurende en een anders dan goedkeurende controleverklaring

Op basis van de vragen aan de gemeenten, maar ook gebruikmakend van de informatie die beschikbaar is vanuit het onderzoek voor alle gemeenten zien wij als belangrijkste verschillen tussen de gemeenten met een goedkeurende en een anders dan goedkeurende controleverklaring:

- Gemeenten die in staat zijn om goede communicatie op te zetten en te onderhouden met zorgaanbieders, samenwerkingsverbanden en accountants (waarbij deze natuurlijk hier alle ook partij zijn in het slagen van de opzet) zijn beter in staat om tot een goedkeurende controleverklaring te komen.
- Gemeenten die gebruikmaken van zorgaanbieders die zélf hun administratieve organisatie, interne controle, informatievoorziening, verantwoording en controle op orde hebben, leidend tot een goedkeurende controleverklaring bij de verantwoording aan gemeenten of samenwerkingsverbanden zijn in staat onzekerheden en fouten significant te beperken.
- Gemeenten die zorgtaken hebben gedelegeerd aan een gemeenschappelijke regeling scoren significant eerder een goedkeurende controleverklaring. Daarbij valt op te merken dat deze gemeenten niet hebben gekozen voor delegatie van taken om te komen tot een goedkeurende controleverklaring. De keuze om de taken te delegeren is gemaakt vóór 2015 en is in 2016 niet tot stand gekomen met een goedkeurende controleverklaring als doel. Het is een keuze voor samenwerking op beleidsniveau, wat verdergaand is dan samenwerking op uitvoeringsniveau. De gemeenschappelijke regeling is in die gevallen overigens niet in staat om een goedkeurende controleverklaring te verkrijgen ofwel dezelfde problemen ervaren als gemeenten die taken hebben gemandateerd. De problematiek is als het ware verschoven.
- Gemeenten met een relatief beperkte omvang PGB's komen eerder tot een goedkeurende controleverklaring dan gemeenten waar de PGB's een materiële kostenpost is. Overigens zien we in detail verschillen hoe gemeenten en hun accountant met de PGB's zijn omgegaan. In veel gevallen is de totale omvang van de PGB's als onzekerheid aangemerkt, maar er zijn ook gemeenten die aanvullende werkzaamheden hebben verricht waarmee de onzekerheid kleiner is dan maximaal.

- Gemeenten of samenwerkingsverbanden die een strak proces hebben georganiseerd rondom administratieve organisatie, interne controle, tussentijdse informatievoorziening (zorgaanbieders-gemeenten), verantwoording, controle (protocol) en aanvullende controlewerkzaamheden zijn eerder in staat tot een goedkeurende controleverklaring te komen. Zowel in 2015 als in 2016 zijn best practices aanwezig, waar andere gemeenten zeker nog een voorbeeld aan kunnen nemen.

3.3 Succesvolle verbetermaatregelen

Van de 35 gemeenten hebben 27 gemeenten bij de jaarrekening 2016 een goedkeurende controleverklaring verkregen. Dat aantal is vrijwel verdubbeld ten opzichte van 2015. Slechts veertien gemeenten van deze groep hebben ook een goedkeurende controleverklaring verkregen bij de jaarrekening 2015. Aan deze gemeenten is de vraag gesteld welke maatregelen ertoe bijgedragen hebben om over 2016 wél een goedkeurende controleverklaring te hebben. De meeste antwoorden kennen de volgende rode draad:

- Meer samenwerking in regio
- Meer detailcontroles op prestatie
- Betere afspraken met zorgaanbieders
- Tijdige afstemming
- Verbetering AO/IB
- Meer sturing op/druk leggen bij zorgaanbieders (voor tijdige en juiste aanlevering)
- Hanteren landelijk protocol

De benoemde aspecten sluiten duidelijk aan bij de kritische succesfactoren die eerder in dit verdiepend onderzoek zijn genoemd.

3.4 Redenen afwijkende controleverklaring bij ondervraagde gemeenten

De redenen waarom de acht van de 35 gemeenten geen goedkeurende controleverklaring hebben ontvangen zijn niet alleen gelegen in het sociaal domein. Nu duidelijk verbeteringen zichtbaar zijn in de verantwoording en controle van het sociaal domein gaan andere fouten en onzekerheden weer duidelijker een significante rol spelen. Een totaalbeeld hiervan is al gegeven in 2.5. De verschillende redenen komen ook naar voren in het verdiepend onderzoek. Afwijkende controleverklaringen zijn zeker niet alleen toe te schrijven aan problematiek rondom het sociaal domein.

Binnen het sociaal domein zijn ook door deze gemeenten redenen benoemd als:

- onvoldoende controlebewijs voor prestatielevering rondom PGB's;
- het niet verkrijgen van goedkeurende controleverklaringen bij verantwoording van zorg in natura door zorgaanbieders; en,
- verantwoordingen van zorgaanbieders die conform het landelijk protocol (grensbedrag) niet hoefden te worden voorzien van een controleverklaring, maar waarbij het betreffende bedrag aan verantwoorde zorg wel hoger uitkomt dan de materialiteitsgrens van de gemeente zelf (deze problematiek speelt met name bij kleine gemeenten).

Buiten het sociaal domein komen een aantal redenen naar voren. Allereerst de foutieve toepassing van de tienjaarstermijn rondom het opnemen van grondexploitaties onder de post Voorraden in de balans. Het BBV is op dit punt gewijzigd met ingang van 2016. Ook hier zien we dat een wijziging van – in dit geval verslaggevingsregels – leidt tot fouten en onzekerheden (getrouwheid en rechtmatigheid). Daarnaast komt de onjuiste toepassing van het BBV naar voren ten aanzien van de aanwending van gemeentelijke reserves (getrouwheid en rechtmatigheid). Tot slot vormen onrechtmatige aanbestedingen nog steeds een aanleiding voor rechtmatigheidsfouten.

3.5 Reacties gemeenteraden

Gemeenten geven een overwegend positief beeld terug over de behandeling van de jaarstukken, voorzien van een niet-goedkeurende controleverklaring. Dit komt vooral omdat de raad in die gevallen voorafgaand aan de controleverklaring is meegenomen in het proces door het college van burgemeester en wethouders. Het afwijkend oordeel kwam niet als een verrassing. Dit gebeurde op verschillende manieren zoals aan de hand van tussentijdse informatievoorziening of het informeren van en toelichting geven in de auditcommissie. In voorkomende gevallen was er wel degelijk sprake van een verbetering ten opzichte van 2015, maar nog niet het behalen van een goedkeurende controleverklaring.

In een specifieke situatie valt op dat bij de behandeling van de jaarrekening 2016 een motie van wantrouwen heeft geleid tot het aftreden van een wethouder. In de betreffende gemeente is ook afgedwongen dat er een plan van aanpak met betrekking tot verbetering van de financiële en administratieve organisatie moet komen. Dat plan is inmiddels ook opgeleverd aan de gemeenteraad, waarna zij de voortgang hiervan in de komende maanden gaat volgen.

Ook is bij de behandeling van de jaarrekening 2016 de toezegging gedaan dat het college van burgemeester en wethouders voor de controle over 2017 alles wat door hen beïnvloedbaar is, op orde zal krijgen. Zodanig dat ook voor de PGB's een goedkeurende controleverklaring verkregen kan worden. Dit houdt in dat de gemeente zelf een aantal extra controles in 2017 in gang zet, met name gericht op de prestatielevering van PGB's.

4. Suggesties voor verbetermaatregelen

4. Suggesties voor verbetermaatregelen

4.1 Mogelijke maatregelen om te komen tot een goedkeurende controleverklaring

Het onderzoek heeft in beeld gebracht welke redenen ten grondslag liggen aan de niet-goedkeurende controleverklaringen bij de jaarrekening 2016 van Nederlandse gemeenten. Concrete maatregelen om in 2017 (en verder) wel tot een goedkeurende controleverklaring te komen zijn afhankelijk van de aard van de reden. Zoals we in het onderzoek zagen is die reden niet alleen gelegen in het sociaal domein. Het zou dan ook niet terecht zijn om op deze plaats voorbij te gaan aan fouten en onzekerheden die buiten het sociaal domein liggen.

Om getrouwheidsfouten in een gemeentelijke jaarrekening te voorkomen is een eerste maatregel die de gemeente kan nemen het zelfstandig vaststellen dat de jaarrekening in overeenstemming met het BBV en de stellige uitspraken van de commissie BBV is opgesteld. Niet alleen in 2016, ook in 2017 zijn er wijzigingen in het BBV van kracht. Gemeenten doen er goed aan om de juiste wijze van doorvoeren van deze veranderingen tijdig vast te stellen.

Rechtmatigheidsfouten en onzekerheden hebben, zoals eerder is gemeld, voornamelijk betrekking op Europese aanbestedingen, kredieten, begroting en inkopen. Het hanteren van een intern controleplan, waarvan de werkzaamheden tijdig worden uitgevoerd en geëvalueerd en waarna fouten (indien mogelijk) worden hersteld leidt in de praktijk tot het verminderen van deze fouten.

Natuurlijk richt de kern van dit hoofdstuk op het voorkomen van fouten en onzekerheden ten aanzien van het sociaal domein.

4.1.1 Algemeen

Nu het derde jaar aanbreekt van de verantwoording van het sociaal domein in de jaarrekening van gemeenten doen de gemeenten er goed aan inzicht te bieden in de resterende problematiek rondom de verantwoording in de jaarrekening. Opgeroepen wordt om transparant te zijn in de aard en reden van resterende onzekerheden en fouten en daarbij ook verbetermaatregelen te benoemen. Dit kan de gemeenten zelf

ook helpen in het voortvarend aanpakken van de resterende pijnpunten. Daarbij valt een onderscheid te maken naar PGB's en zorg in natura en welke maatregelen gemeenten in dat kader kunnen nemen om te komen tot een goedkeurende controleverklaring voor 2017 of 2018 en verder. Een en ander is afhankelijk van de mate waarin nog aanpassingen of werkzaamheden zijn te verrichten voor 2017 of pas in 2018 kunnen worden geëffectueerd.

4.1.2 PGB's

Ook voor 2017 zal de auditdienst van de SVB een controleverklaring verstrekken bij de verantwoording van de PGB's. In de opdrachtverstrekking van het ministerie van VWS aan de SVB is echter niet vastgelegd dat de SVB ook verantwoordelijk is voor de vaststelling van de prestatielevering. Gemeenten zullen dan ook naast de nodige controlewerkzaamheden op aansluitingen tussen de verantwoording van de SVB en de eigen verantwoording zelf de prestatielevering moeten vaststellen. Om de onzekerheden en risico's op een niet getrouwe last PGB af te dekken tot een aanvaardbaar niveau, dient de gemeente minimaal een aantal werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot de getrouwheid:

- Vaststellen prestatielevering
- Validatie gegevens SVB-portal:
 - Evaluatie van de inschatting balanspositie 2016
 - Uitvoeren analyse budgetuitputting
 - Steekproef: In combinatie met prestatie controle ook controle op uitputting binnen budget.
Hierbij in beginsel niet nodig om onderliggende facturen te zien, de auditdienst van de SVB heeft door middel van het uitvoeren van een steekproef, de betalingen en omschrijvingen in de portal gevalideerd
- Verwachting last bepalen voor 2017 inclusief analyse en afstemming Portal
- Afstemmen saldi Portal

Afhankelijk van de inspanning door de gemeente kan onzekerheid variëren. Doet de gemeente niets dan is last 100% onzeker (geen inzicht in geleverde prestatie, onvoldoende validatie van gegevens in de portal) – voert de gemeente de aanvullende controles hierboven uit dan is zekerheid te verkrijgen over last op kasbasis 2017 – beoordeelt de gemeente vervolgens ook de schatting van de verplichting 2017 betaald in 2018 dan zou zelfs de gehele last als getrouw kunnen worden aangemerkt.

4.1.3 Zorg in natura

Door i-Sociaal Domein is het stappenplan gemeentelijke controleaanpak herzien in een versie van september 2017. Het betreft de Handreiking voor de inrichting van de gemeentelijke controle met gebruik van het landelijk accountantsprotocol. Deze handreiking gaat in op de controleaanpak die gemeenten kunnen hanteren voor de zorg in natura. De handreiking geeft een duidelijke aanpak weer. Op deze plaats wordt dan ook verwezen naar deze handreiking.

In aansluiting op de bevindingen in dit onderzoek en onze eigen ervaringen in dit domein worden hier een aantal aspecten toegevoegd die minder expliciet in de handreiking zijn opgenomen en waar gemeenten hun voordeel mee kunnen doen. De onderstaande top tien geeft de volgende aanbevelingen:

1. Draag zorg voor een totaaloverzicht van en inzicht in financiële stromen, gebaseerd op begroting, contracten en werkelijke kosten (en/of aantallen en prijzen).
2. Zorg voor een gestructureerd overzicht van gemaakte afspraken met contractaanbieders, toets op naleving daarvan en draag zorg voor een goede en frequente communicatie en informatievoorziening over en weer, inclusief accountants van beide partijen.
3. Stel een risicoanalyse op ten aanzien van fouten en onzekerheden rondom getrouwheid en rechtmatigheid op basis van de ervaringen uit 2015 en 2016 en draag zorg voor adequate beheersmaatregelen om herhaling van zetten te voorkomen, stel vast dat de beheersmaatregelen werken en doe dit tijdig.
4. Treed in een vroegtijdig stadium in contact met de zorgpartijen wier verantwoordelijkheid hebben bijgedragen aan een niet goedkeurend oordeel.
5. Organiseer periodieke bijeenkomsten met de ketenpartners, zeker ook als er sprake is van samenwerkingsverbanden. Creëer met deze bijeenkomsten begrip voor nut en noodzaak van beheersmaatregelen, vanuit een ketengedachte in plaats van individuele belangen. De keten is echt zo sterk als de zwakte schakel.

Zorg voor de verbinding tussen beleid/inhoud en uitvoering/ondersteuning (ICT, Financiën et cetera).

6. Denk bij nieuwe aanbesteding, nieuwe of wijziging van contractering direct aan verantwoording en controle en de administratieve lasten die daarmee gepaard gaan.
7. In geval van beleidswijzigingen of wijzigen van de contractmethode: ga na of andere gemeenten of regio's al ervaring hebben met de methode die eigen gemeente wil introduceren. Kinderziektes zijn inmiddels bekend en wellicht opgelost. Stap weloverwogen over op een andere systematiek als daarvan de voor- en nadelen in beeld gebracht zijn.
8. Bepaal in welke mate de handreiking van i-Sociaal Domein relevant en passend is voor de specifieke situatie bij de gemeente en volg de handreiking op.
9. Draag er zorg voor dat maatregelen worden getroffen in die gevallen dat de handreiking (en het landelijk protocol) niet afdoende beheersmaatregelen bieden. Denk hierbij aan discrepanties rondom materialiteitsgrenzen en rechtmatigheidsaspecten.
10. Zorg dat in geval van regionale verevening van zorgkosten, voorafgaand aan de vaststelling van de jaarrekening de financiële consequenties voor de deelnemende gemeenten vastgesteld en vastgelegd zijn.

4.2 Mogelijke (preventieve) maatregelen voor provincies

De gemeenteraad is het controlerend orgaan voor de gemeente. De gemeenteraad stelt de accountant aan en geeft hem of haar de opdracht om de getrouwheid van de jaarrekening en de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen vast te stellen. Als de accountant niet kan komen tot een goedkeurend oordeel bij de jaarrekening van een gemeente in enig jaar leidt dat ertoe dat primair de raad zich zal moeten beraden wat daarvan de consequenties zijn. De raad kan het college van burgemeester en wethouders opdragen maatregelen te treffen om de fouten en onzekerheden te voorkomen of te verminderen.

Het niet tijdig indienen van de jaarrekening inclusief controleverklaring kan aanleiding zijn voor het onder preventief toezicht stellen van gemeenten door de provincie voor het komende begrotingsjaar (in het geval van de jaarrekening 2016 dus voor het jaar 2018). Het feit dat een gemeente gedurende meerdere jaren geen goedkeurende controleverklaring ontvangt vanwege vergelijkbare redenen is niet eerder reden geweest voor provincies om een gemeente onder preventief toezicht te stellen. Wel worden de uitkomsten van de jaarrekeningen betrokken bij het onderzoek naar de begrotingen van de gemeenten.

Nu het percentage van de gemeenten met een goedkeurende controleverklaring significant is toegenomen, wordt ook steeds duidelijker dat er afdoende maatregelen te organiseren zijn om wel tot een goedkeurende controleverklaring te komen. Waarbij wel wordt opgemerkt dat de administratieve lasten die dat met zich meebrengt bij zowel zorgaanbieders, gemeenten, samenwerkingsverbanden en SVB niet in dit onderzoek zijn meegenomen. De grootste (landelijke) onzekere factor op dit moment betreft de PGB's, gelet op de nieuwe situatie per 1 november 2016 en de effecten daarvan op de controleverklaring van de auditdienst van de SVB.

Aangezien de samenwerking rondom Jeugdwet en Wmo 2015 op vrijwel altijd binnenprovinciaal (ofwel regionaal) niveau plaatsvindt, kan de provincie de verschillen per gemeente relatief eenvoudig in beeld brengen en daarbij ook de regionale en lokale problematiek inkaderen. Daar waar het afgelopen jaar BZK gemeenten heeft verzocht om een verbeterplan op te stellen, zouden provincies een rol kunnen spelen in de begeleiding, aansturing op en monitoring van noodzakelijke verbeteringen die nog reesteren of bij een beperkt aantal gemeenten in het bijzonder. De provincie kan dus vooral een verbindende rol spelen.

5. Bijlagen

5. Bijlagen

5.1 Leden begeleidingscommissie

- Robbert Verkuijlen, VNG
- Karin Austmann, VNG
- Jan Houtenbos, raadslid gemeente Bergen (NH) en lid VNG-commissie raadsleden en griffiers
- Monique Peltenburg, Netwerk directeuren sociaal domein
- Reinier ter Kuile, i-Sociaal Domein
- Paul Huigens, i-Sociaal Domein
- Bert Jansen, IPO
- Marcel van der Ark, Provincie Zuid-Holland, financieel toezicht
- Hans Smit, FAMO
- Koos Vos, NBA Publieke Sector
- Anton Eelco Gerritsma, PwC/NBA Werkgroep Decentrale Overheden
- André Schoorl, Ministerie van VWS
- Teun Eikelboom, Ministerie BZK, directie bestuur en financiën, tevens opdrachtgever
- Jan van der Bij, Ministerie BZK, directie bestuur en financiën
- Joren van Veen, Ministerie BZK, directie bestuur en financiën

5.2 Overzicht controleverklaringen per gemeente

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
Groningen					
0003	Appingedam	BDO	Goedkeurend	Beperking	14-7-2017
0005	Bedum	Vallei	Goedkeurend	Goedkeurend	20-9-2017
0007	Bellingwedde	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	11-7-2017
0009	Ten Boer	PwC	Beperking	Beperking	14-7-2017
0010	Delfzijl	BDO	Goedkeurend	Beperking	12-7-2017
0014	Groningen	PwC	Afkeurend	Afkeurend	14-7-2017
0015	Grootegast	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	4-7-2017
0017	Haren	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0018	Hoogezand-Sappemeer	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
0022	Leek	EY	Beperking	Beperking	10-7-2017
0024	Loppersum	BDO	Goedkeurend	Beperking	10-7-2017
0025	Marum	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0037	Stadskanaal	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
0040	Slochteren	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
0047	Veendam	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0048	Vlagtwedde	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	11-7-2017
0053	Winsum	Vallei	Goedkeurend	Goedkeurend	18-9-2017
0056	Zuidhorn	EY	Beperking	Beperking	14-7-2017
0765	Pekela	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
1651	Eemsmond	vallei	Goedkeurend	Goedkeurend	20-9-2017
1663	De Marne	Vallei	Beperking	Beperking	19-9-2017
1895	Oldambt	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
1987	Menterwolde	Deloitte	Beperking	Beperking	14-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
Friesland					
0058	Dongeradeel	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	6-7-2017
0059	Achtkarspelen	EY	Oordeel-onthouding	Oordeelonthouding	13-7-2017
0060	Ameland	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Beperking	23-5-2017
0063	het Bildt	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0070	Franekeradeel	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	11-4-2017
0072	Harlingen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0074	Heerenveen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0079	Kollumerland en Nieuwkruisland	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	6-7-2017
0080	Leeuwarden	EY	Beperking	Beperking	29-6-2017
0081	Leeuwarderadeel	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0085	Ooststellingwerf	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	27-6-2017
0086	Opsterland	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	3-7-2017
0088	Schiermonnikoog	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	2-5-2017
0090	Smallingerland	Deloitte	Beperking	Beperking	15-6-2017
0093	Terschelling	IPA-ACON Assurance	Beperking	Goedkeurend	23-5-2017
0096	Vlieland	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0098	Weststellingwerf	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	3-7-2017
0140	Littenseradiel	PwC	Beperking	Beperking	14-7-2017
0737	Tytsjerksteradiel	EY	Oordeel-onthouding	Oordeelonthouding	13-7-2017
1722	Ferwerderadiel	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	20-6-2017
1891	Dantumadiel	Hofsteenge Zeeman Groep	Beperking	Beperking	11-7-2017
1900	Súdwest-Fryslân	Deloitte	Beperking	Beperking	15-6-2017
1908	Menameradiel	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Beperking	14-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
1940	De Fryske Marren	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
Drenthe					
0106	Assen	PwC	Beperking	Beperking	14-7-2017
0109	Coevorden	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0114	Emmen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	19-5-2017
0118	Hoogeveen	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0119	Meppel	BDO	Beperking	Beperking	16-6-2017
1680	Aa en Hunze	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
1681	Borger-Odoorn	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
1690	De Wolden	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
1699	Noordenveld	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	2-6-2017
1701	Westerveld	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
1730	Tynaarlo	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	7-6-2017
1731	Midden-Drenthe	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
Overijssel					
0141	Almelo	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0147	Borne	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	15-9-2017
0148	Dalfsen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0150	Deventer	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0153	Enschede	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
0158	Haaksbergen	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0160	Hardenberg	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
0163	Hellendoorn	BDO	Afkeurend	Afkeurend	10-7-2017
0164	Hengelo	Deloitte	Goedkeurend	Beperking	4-7-2017
0166	Kampen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	18-7-2017
0168	Losser	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0173	Oldenzaal	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0175	Ommen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0177	Raalte	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-5-2017
0180	Staphorst	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0183	Tubbergen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0189	Wierden	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	13-6-2017
0193	Zwolle	PwC	Beperking	Beperking	6-7-2017
1700	Twenterand	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
1708	Steenwijkerland	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
1735	Hof van Twente	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
1742	Rijssen-Holtten	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
1773	Olst-Wijhe	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017
1774	Dinkelland	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
1896	Zwartewaterland	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
Gelderland					
0196	Rijnwaarden	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0197	Aalten	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
0200	Apeldoorn	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0202	Arnhem	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	20-4-2017
0203	Barneveld	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	22-5-2017
0209	Beuningen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0213	Brummen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	8-6-2017
0214	Buren	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017
0216	Culemborg	Baker Tilly Berk	Beperking	Beperking	21-7-2017
0221	Doesburg	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	20-6-2017
0222	Doetinchem	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Beperking	22-6-2017
0225	Druuten	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0226	Duiven	Stolwijk Kelderman	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0228	Ede	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0230	Elburg	BDO	Beperking	Beperking	14-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0232	Epe	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0233	Ermelo	EY	Beperking	Beperking	12-7-2017
0236	Geldermalsen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0243	Harderwijk	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0244	Hatterem	EY	Beperking	Beperking	22-6-2017
0246	Heerde	EY	Beperking	Beperking	30-6-2017
0252	Heumen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0262	Lochem	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0263	Maasdriel	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0267	Nijkerk	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	8-6-2017
0268	Nijmegen	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0269	Oldebroek	EY	Beperking	Beperking	7-7-2017
0273	Putten	EY	Beperking	Beperking	12-7-2017
0274	Renkum	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	31-5-2017
0275	Rheden	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
0277	Rozendaal	Stolwijk Kelderman	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0279	Scherpenzeel	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
0281	Tiel	Vallei	Beperking	Beperking	13-7-2017
0285	Voorst	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0289	Wageningen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
0293	Westervoort	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0294	Winterswijk	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0296	Wijchen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	9-6-2017
0297	Zaltbommel	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0299	Zevenaar	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0301	Zutphen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0302	Nunspeet	EY	Beperking	Beperking	12-7-2017
0304	Neerijnen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0668	West Maas en Waal	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0733	Lingewaal	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
1509	Oude IJsselstreek	Baker Tilly Berk	Beperking	Beperking	4-7-2017
1586	Oost Gelre	Stolwijk Kelderman	Beperking	Beperking	30-6-2017
1705	Lingewaard	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
1734	Overbetuwe	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	19-9-2017
1740	Neder-Betuwe	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
1859	Berkelland	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1876	Bronckhorst	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
1945	Berg en Dal	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
1955	Montferland	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
Utrecht					
0307	Amersfoort	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0308	Baarn	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0310	De Bilt	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0312	Bunnik	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	1-6-2017
0313	Bunschoten	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0317	Eemnes	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0321	Houten	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0327	Leusden	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0331	Lopik	Verstegen Accountants en Adviseurs	Goedkeurend	Afkeurend	29-6-2017
0335	Montfoort	Baker Tilly Berk	Beperking	Beperking	5-7-2017
0339	Renswoude	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0340	Rhenen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0342	Soest	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0344	Utrecht	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0345	Veenendaal	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0351	Woudenberg	Verstegen Accountants en Adviseurs	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0352	Wijk bij Duurstede	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0353	IJsselstein	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Beperking	21-9-2017
0355	Zeist	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0356	Nieuwegein	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0589	Oudewater	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Beperking	Beperking	10-7-2017
0620	Vianen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0632	Woerden	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Beperking	Beperking	7-7-2017
0736	De Ronde Venen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
1581	Utrechtse Heuvelrug	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1904	Stichtse Vecht	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
Flevoland					
0034	Almere	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0050	Zeewolde	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0171	Noordoostpolder	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
0184	Urk	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	20-6-2017
0303	Dronten	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
0995	Lelystad	Deloitte	Goedkeurend	Beperking	3-7-2017
Noord-Holland					
0358	Aalsmeer	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	22-5-2017
0361	Alkmaar	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0362	Amstelveen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	19-5-2017
0363	Amsterdam	Gemeentelijke Accountants-dienst	Goedkeurend	Goedkeurend	16-5-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0370	Beemster	IpA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	29-5-2017
0373	Bergen (NH.)	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0375	Beverwijk	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0376	Blaricum	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Beperking	4-7-2017
0377	Bloemendaal	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
0383	Castricum	IpA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0384	Diemen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0385	Edam-Volendam	BDO	Goedkeurend	Beperking	11-7-2017
0388	Enkhuizen	Deloitte	Beperking	Beperking	5-7-2017
0392	Haarlem	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0393	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Beperking	9-6-2017
0394	Haarlemmermeer	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0396	Heemskerk	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	18-5-2017
0397	Heemstede	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	1-6-2017
0398	Heerhugowaard	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
0399	Heiloo	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Beperking	10-5-2017
0400	Den Helder	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0402	Hilversum	EY	Goedkeurend	Beperking	11-7-2017
0405	Hoorn	Deloitte	Goedkeurend	Beperking	20-6-2017
0406	Huizen	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	23-5-2017
0415	Landsmeer	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
0416	Langedijk	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0417	Laren	Hofsteenge Zeeman Groep	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0420	Medemblik	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0431	Oostzaan	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
0432	Opmeer	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0437	Ouder-Amstel	Verstegen Accountants en Adviseurs	Goedkeurend	Beperking	13-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0439	Purmerend	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	23-5-2017
0441	Schagen	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	22-5-2017
0448	Texel	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
0450	Uitgeest	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017
0451	Uithoorn	Deloitte	Beperking	Beperking	21-7-2017
0453	Velsen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0457	Weesp	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	31-5-2017
0473	Zandvoort	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0479	Zaanstad	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	12-6-2017
0498	Drechterland	Deloitte	Oordeel-onthouding	Oordeelonthouding	23-6-2017
0532	Stede Broec	Deloitte	Beperking	Beperking	28-6-2017
0852	Waterland	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0880	Wormerland	EY	Beperking	Beperking	13-7-2017
1598	Koggenland	IPA-ACON Assurance	Goedkeurend	Goedkeurend	12-6-2017
1696	Wijdemeren	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
1911	Hollands Kroon	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
1942	Gooise Meren	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
Zuid-Holland					
0482	Alblasserdam	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0484	Alphen aan den Rijn	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0489	Barendrecht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0501	Brielle	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0502	Capelle aan den IJssel	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	19-5-2017
0503	Delft	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0505	Dordrecht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0512	Gorinchem	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
0513	Gouda	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0518	's-Gravenhage	Gemeentelijke Accountantsdienst	Goedkeurend	Beperking	28-4-2017
0523	Hardinxveld-Giessendam	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0530	Hellevoetsluis	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0531	Hendrik-Ido-Ambacht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0534	Hillegom	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0537	Katwijk	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0542	Krimpen aan den IJssel	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0545	Leerdam	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0546	Leiden	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0547	Leiderdorp	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0553	Lisse	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0556	Maassluis	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0569	Nieuwkoop	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0575	Noordwijk	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0576	Noordwijkerhout	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
0579	Oegstgeest	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0584	Oud-Beijerland	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0585	Binnenmaas	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0588	Korendijk	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0590	Papendrecht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0597	Ridderkerk	Deloitte	Goedkeurend	Afkeurend	4-7-2017
0599	Rotterdam	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	13-6-2017
0603	Rijswijk	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0606	Schiedam	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-5-2017
0610	Sliedrecht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0611	Cromstrijen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0613	Albrandswaard	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0614	Westvoorne	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0617	Strijen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0622	Vlaardingen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0626	Voorschoten	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
0627	Waddinxveen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0629	Wassenaar	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	20-6-2017
0637	Zoetermeer	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	24-5-2017
0638	Zoeterwoude	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0642	Zwijndrecht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0689	Giessenlanden	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0707	Zederik	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-5-2017
1525	Teylingen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
1621	Lansingerland	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
1783	Westland	Verstegen Accountants en Adviseurs	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
1842	Midden-Delfland	Verstegen Accountants en Adviseurs	Goedkeurend	Goedkeurend	9-5-2017
1884	Kaag en Braassem	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1892	Zuidplas	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1901	Bodegraven-Reeuwijk	BDO	Goedkeurend	Beperking	5-7-2017
1916	Leidschendam-Voorburg	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
1924	Goeree-Overflakkee	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
1927	Molenwaard	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
1930	Nissewaard	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
1931	Krimpenerwaard	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
Zeeland					
0654	Borsele	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0664	Goes	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0677	Hulst	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0678	Kapelle	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0687	Middelburg	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0703	Reimerswaal	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0715	Terneuzen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0716	Tholen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-7-2017
0717	Veere	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0718	Vlissingen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
1676	Schouwen-Duiveland	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
1695	Noord-Beveland	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
1714	Sluis	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
Noord-Brabant					
0738	Aalburg	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0743	Asten	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0744	Baarle-Nassau	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0748	Bergen op Zoom	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	25-4-2017
0753	Best	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	9-6-2017
0755	Boekel	BDO	Beperking	Beperking	6-7-2017
0756	Boxmeer	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	20-6-2017
0757	Boxtel	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0758	Breda	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0762	Deurne	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0766	Dongen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0770	Eersel	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0772	Eindhoven	EY	Beperking	Beperking	18-7-2017
0777	Etten-Leur	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0779	Geertruidenberg	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0784	Gilze en Rijen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
0785	Goirle	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0786	Grave	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	20-6-2017
0788	Haaren	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	23-6-2017
0794	Helmond	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	17-7-2017
0796	's-Hertogenbosch	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	10-5-2017
0797	Heusden	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0798	Hilvarenbeek	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0809	Loon op Zand	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
0815	Mill en Sint Hubert	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	9-6-2017
0820	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0823	Oirschot	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	29-8-2017
0824	Oisterwijk	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0826	Oosterhout	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0828	Oss	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017
0840	Rucphen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
0844	Schijndel	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	3-7-2017
0845	Sint-Michielsgestel	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0846	Sint-Oedenrode	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0847	Someren	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
0848	Son en Breugel	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0851	Steenbergen	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0855	Tilburg	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	16-5-2017
0856	Uden	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
0858	Valkenswaard	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0860	Veghel	EY	Goedkeurend	Beperking	13-7-2017
0861	Veldhoven	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants	Goedkeurend	Goedkeurend	12-6-2017
0865	Vught	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
0866	Waalre	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0867	Waalwijk	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	12-6-2017
0870	Werkendam	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
0873	Woensdrecht	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	28-6-2017
0874	Woudrichem	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0879	Zundert	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
1652	Gemert-Bakel	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
1655	Halderberge	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
1658	Heeze-Leende	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
1659	Laarbeek	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	5-7-2017
1667	Reusel-De Mierden	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
1674	Roosendaal	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	30-6-2017
1684	Cuijk	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
1685	Landerd	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	31-5-2017
1702	Sint Anthonis	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
1706	Cranendonck	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1709	Moerdijk	BDO	Beperking	Afkeurend	14-7-2017
1719	Drimmelen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
1721	Bernheze	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
1723	Alphen-Chaam	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	12-7-2017
1724	Bergeijk	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	21-6-2017
1728	Bladel	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
1771	Geldrop-Mierlo	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
Limburg					
0881	Onderbanken	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0882	Landgraaf	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0888	Beek	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	19-6-2017
0889	Beesel	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0893	Bergen (L.)	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0899	Brunssum	KSG	Goedkeurend	Goedkeurend	18-5-2017
0907	Gennep	Baker Tilly Berk	Goedkeurend	Goedkeurend	29-5-2017
0917	Heerlen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	16-6-2017
0928	Kerkrade	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	23-5-2017
0935	Maastricht	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	29-6-2017
0938	Meerssen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0944	Mook en Middelaar	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0946	Nederweert	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0951	Nuth	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	6-6-2017
0957	Roermond	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	14-6-2017
0962	Schinnen	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	10-7-2017
0965	Simpelveld	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
0971	Stein	RSM	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
0981	Vaals	RSM	Goedkeurend	Goedkeurend	26-6-2017
0983	Venlo	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017
0984	Venray	PwC	Goedkeurend	Goedkeurend	27-6-2017
0986	Voerendaal	RSM	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017
0988	Weert	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	7-7-2017
0994	Valkenburg aan de Geul	EY	Goedkeurend	Goedkeurend	15-6-2017
1507	Horst aan de Maas	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	7-6-2017
1640	Leudal	Q-concepts	Goedkeurend	Goedkeurend	4-7-2017
1641	Maasgouw	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	6-7-2017

Gemeente code	Gemeente naam	Accountants-kantoor	Oordeel getrouwheid	Oordeel rechtmatigheid	Datum CV
1669	Roerdalen	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
1711	Echt-Susteren	BDO	Goedkeurend	Goedkeurend	13-7-2017
1729	Gulpen-Wittem	EY	Beperking	Beperking	6-7-2017
1883	Sittard-Geleen	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	22-6-2017
1894	Peel en Maas	Deloitte	Goedkeurend	Goedkeurend	7-6-2017
1903	Eijsden-Margraten	RSM	Goedkeurend	Goedkeurend	11-7-2017

5.3 Vragenlijst verdiepend onderzoek

- Wat zijn de kenmerken en succesfactoren rondom de verantwoording van het sociaal domein, die er binnen uw gemeente aan hebben bijgedragen dat er in 2017 een goedkeurende controleverklaring is ontvangen over het verslagjaar 2016?
- Hoe verliep – in algemene zin – het contact tussen uw gemeente en de zorgaanbieders ten aanzien van de verantwoording over 2016 van zorg in natura? Indien dit via een samenwerkingsverband verliep, kunt u zo mogelijk vanuit het samenwerkingsverband een ruwe schets geven van deze contacten?
- Hoe verliep – in algemene zin – het contact tussen uw gemeente en uw eigen accountant ten aanzien van de verantwoording van het sociaal domein?
- Heeft uw gemeente bij de jaarrekening 2015 een goedkeurende controleverklaring ontvangen?
- Zo nee, welke verbeteracties zijn door uw gemeente genomen voor het verslagjaar 2016 ten opzichte van het verslagjaar 2015?
- Indien uw gemeente geen goedkeurende controleverklaring over het verslagjaar 2016 heeft ontvangen: Wat zijn de belangrijkste beperkingen geweest rondom de verantwoording van het sociaal domein, aanbestedingen of andere fouten en onzekerheden die er binnen uw gemeente aan hebben bijgedragen dat er in 2016 géén goedkeurende controleverklaring is ontvangen?
- Indien uw gemeente geen goedkeurende controleverklaring over het verslagjaar 2016 heeft ontvangen: Hoe heeft de gemeenteraad gereageerd tijdens de behandeling van de jaarstukken op het feit dat een andere dan goedkeurende controleverklaring is afgegeven?
- Hoe doelmatig en doeltreffend functioneerden de gemeentelijke samenwerkingsverbanden die verantwoordelijk waren voor de uitvoer van Wmo-/Jeugdwet-taken?
- Welke invloed hebben de gemeentelijke samenwerkingsverbanden die verantwoordelijk waren voor de uitvoer van Wmo-/Jeugdwet-taken gehad op de strekking van de afgegeven controleverklaring bij de gemeentelijke jaarrekening? Met andere woorden, hoe afhankelijk bent u als gemeente in het oordeel van uw accountant van gemeentelijke samenwerkingsverbanden?
- In welke mate waren de controlemaatregelen van uw gemeente (of samenwerkingsverband) in staat om onzekerheden aangaande PGB-uitgaven (via de SVB) af te laten nemen en de kosten te reduceren?
- In welke mate waren de controlemaatregelen van uw gemeente (of samenwerkingsverband) in staat om onzekerheden aangaande zorg in natura-uitgaven af te laten nemen en de kosten te reduceren?

5.4 Lijst met afkortingen

AO/IB	Administratieve organisatie/Interne beheersing	LB	Limburg
BBV	Besluit begroting en verantwoording	NB	Noord-Brabant
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
CAK	Centraal Administratie Kantoor	NH	Noord-Holland
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek	OV	Overijssel
CV	Controleverklaring	PGB	Persoonsgebonden budget
DR	Drenthe	RIGG	Regionale inkooporganisatie Groninger Gemeenten
FAMO	Federatie van Algemene Middelenmanagers bij de Overheid	SiSa	Single information, Single audit
FL	Flevoland	SVB	Sociale Verzekeringsbank
FR	Friesland	UT	Utrecht
GD	Gelderland	VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst	VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
GR	Groningen	Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
GREX	Grondexploitatie	ZH	Zuid-Holland
IBI	Interbestuurlijke informatie	ZiN	Zorg in Natura
IPO	Interprovinciaal Overleg	ZL	Zeeland
JW	Jeugdwet		

Korte uitleg inzake strekking controleverklaringen

1. Goedkeurende verklaring

Met een redelijke mate van zekerheid is de accountant van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van het vermogen per balansdatum en van het resultaat over het afgelopen jaar van de decentrale overheid. Tevens is de accountant van oordeel dat de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening rechtmatig tot stand zijn gekomen.

2. Verklaring met beperking

De accountant keurt de jaarrekening goed, met uitzondering van een onderdeel daarvan. Er is sprake van een getrouw beeld en rechtmatige totstandkoming, maar dit geldt niet voor een bepaald onderdeel van de jaarrekening. Hierbij zijn twee situaties mogelijk:

- Er is sprake van fouten in de jaarrekening die van materieel belang zijn, maar niet van diepgaande invloed.
- Er is sprake van heeft onzekerheden in de controle. De accountant weet zeker dat de mogelijke gevolgen van materieel belang kunnen zijn, maar niet van diepgaande invloed.

3. Verklaring van oordeelonthouding

De accountant kan de jaarrekening niet goed- of afkeuren. Hij kan op grond van onzekerheden in de controle geen oordeel uitspreken. Hij weet zeker dat de mogelijke gevolgen van materieel belang en van diepgaande invloed kunnen zijn, anders had hij een verklaring met beperking afgegeven. De accountant moet in de verklaring alle zaken melden die leiden tot de oordeelonthouding. Alles wat de accountant hier niet heeft vermeld wordt daarmee impliciet door hem goedgekeurd.

4. Afkeurende verklaring

De accountant keurt de jaarrekening als geheel af, deze voldoet niet aan de gestelde eisen. Hij weet zeker dat de geconstateerde afwijkingen van materieel belang en van diepgaande invloed op de jaarrekening zijn, anders had hij een verklaring met beperking afgegeven. De accountant moet in de verklaring alle zaken melden die leiden tot zijn afkeuring. Alles wat de accountant hier niet heeft vermeld wordt daarmee impliciet door hem goedgekeurd.

Voor meer uitleg wordt verwezen naar de brochure "Controleverklaringen verklaard, de strekking van de controleverklaring bij decentrale overheden, juni 2016" van de NBA.

Korte uitleg inzake materialiteit

Meerdere keren in het rapport is aangegeven dat onzekerheden kunnen voortkomen uit het verschil tussen de toegepaste materialiteit door de accountant van de zorginstelling ten opzichte van de materialiteit die de accountant van de gemeente hanteert. Dit verwijst naar het feit dat de verantwoording van een zorgaanbieder wordt gecontroleerd door de accountant van de zorgaanbieder met een materialiteit die afhankelijk is van de hoogte van het bedrag van de verantwoording. Het kan zo zijn dat het bedrag wat daarbij wordt gehanteerd hoger ligt dan het bedrag dat de accountant van de gemeente hanteert als materialiteit voor zijn controle van de gemeentelijke jaarrekening. Deze situatie komt vrijwel alleen voor bij kleinere gemeenten ten aanzien van kosten zorg in natura van relatief grote zorgaanbieders.

